

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

**Global
Communities**
Ukraine

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

ДІАГНОЗУВАННЯ ПЕРЕДУМОВ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

НОВГОРОД-СІВЕРЬСКА МІСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА
Чернігівська область, Новгород-Сіверський район

Підготували: **Радослав Шарля, Андрій Кавунець**

на замовлення Фонду Розвитку Місцевої Демократії
у рамках проекту «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність (DOBRE)»,
фінансованого USAID

Березень, 2021 р. (актуалізація – жовтень 2021 р.)

Цей звіт став можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст є відповідальністю Фонду Розвитку Місцевої Демократії (FRDL) і не обов'язково відображає точку зору USAID чи уряду Сполучених Штатів.

This document is made possible by the generous support of the American people through the United States Agency for International Development (USAID). The contents are the responsibility of Foundation in Support of Local Democracy and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States Government.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

ЗМІСТ

Найважливіші висновки з дослідження	3
1. Методологія проведення діагностики	5
2. Вступ – коротка інформація про громаду	6
2.1. Найважливіші дані про громаду	6
2.2. Вступна інформація про місце проведення діагностики	11
2.3. Історія громади.....	12
2.4. Чинники, що визначають якість життя в громаді.....	14
2.5. Економічна ситуація в громаді.....	16
2.6. Бюджет Новгород-Сіверської міської громади - джерела доходів та основні напрями видатків.....	19
2.7. Стан природного довкілля, екологія, пам'ятки	25
2.8. Характеристика місцевого населення	26
2.9. Форми громадської активності	27
2.10. Місцеві традиції, громадська діяльність у сфері культури, значення культури для місцевої спільноти ...	28
2.11. Місце жінок у місцевій спільноті	28
2.12. Оцінка місцевою молоддю умов і перспектив життя у громаді	28
2.13. Комунікація громади з мешканцями.....	30
3. Процес об'єднання – генеза і перебіг.....	31
3.1. Процес об'єднання громад у єдину громаду.....	31
3.2. Проблеми, пов'язані з процесом об'єднання.....	31
3.3. Найбільші / найважливіші виклики, пов'язані з процесом об'єднання	31
3.4. Досвід діяльності у форматі об'єднаної громади.....	32
4. Громада – характеристика адміністрації і послуг, які надаються	33
4.1. Публічні послуги.....	33
4.2. Адміністрація громади	43
5. Проблеми і потребитериторіальної громади.....	48
5.1. Інфраструктура	48
5.2. Економіка і ринок праці.....	49
5.3. Довкілля.....	50
5.4. Соціальні питання	50
6. Місцеві потенціали	52
6.1. Адміністративний потенціал	52
6.2. Економічний та екологічний потенціал.....	52
6.3. Соціальний потенціал	53
7. SWOT аналіз	54
8. Матеріали, які використовувались підчас формування Діагнозу.....	62
9. Список співрозмовників.....	63
Додаток 1. Список закладів освіти.....	64
Додаток 2. Список закладів культури	66

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Найважливіші висновки з дослідження

Новгород-Сіверська громада в сучасному, остаточному форматі була утворена 25.10.2020 року. Громада розташована в північній частині України, на півночі Чернігівської області біля кордону з Росією. Площа громади становить 1.803,6 км², з яких 58,3% території використовується в сільськогосподарській діяльності. Ліси займають 32,4% поверхні громади. Місто Новгород-Сіверський є районним центром та одним з найстаріших міст в країні. Відстань до обласного центру становить 176 км, до Києва - 321 км.

До складу громади входить 85 населених пунктів (часто дуже невеликих), в яких всього проживає 24.688 осіб. В адміністративному центрі громади проживає 12.647 осіб. Характерною ознакою громади є її велика площа та низька щільність заселення. Через іноді великі відстані до центру громади, поганого стану доріг та недостатнього внутрішнього транспортного сполучення виникають проблеми з переїздами в межах громади для її мешканців.

Після виборів 25.10.2020 громада не мала можливості одразу розпочати свою роботу в новому форматі, оскільки обраний голова помер, що призвело до необхідності проведення нових виборів, які відбулись 17.01.2021 року. Громада, що збільшилась територією з 2 до 25 колишніх громад та має площу, яка становить 4 місце в Україні, почала повноцінно функціонувати лише в лютому 2021 року.

Значною проблемою громади є зменшення її населення та збільшення середнього віку мешканців – натуральний приріст та сальдо міграції є від'ємними; понад 28% мешканців мають вік старше 60 років.

Багато мешканців працює в бюджетній сфері, але значну роль відіграють також переробка молока та лісове господарство. Суттєве значення мають також сільське господарство (рослинництво та тваринництво), але практично відсутня переробка сільськогосподарської продукції.

Рівень безробіття є досить високим на сільських територіях, що спричинено обмеженою кількістю робочих місць в селах, низьким рівнем заробітної платні або часто небажанням провадження професійної діяльності.

До послуг мешканців працює розгалужена мережа об'єктів і послуг в сферах освіти, культури, охорони здоров'я і соціальної допомоги, але більшість комунальних об'єктів є завеликими та потребують значних ремонтів і дооснащення. Протягом останніх років в громаді відбулось значне покращення в сфері суспільної інфраструктури, передусім – в галузях освіти і культури. Досить широкою є також пропозиція в сфері культури та спорту.

Якщо ж розглядати сферу технічної інфраструктури, то головною проблемою є поганий стан місцевих доріг та незначний рівень забезпеченості території послугами централізованого водопостачання і водовідведення, а також часто поганий доступ до якісного Інтернету. Сфера управління відходами розвинута недостатньо, особливо – на сільських територіях.

Населення громади етнічно однорідне, на цьому ґрунті не виникає жодних конфліктів, але в той же час рівень внутрішньої інтеграції в громаді залишається незначним. Громадська активність мешканців також незначна.

Розташування громади на кордоні з Росією та Білорусією призводить до поступового витиснення традиційних народних обрядів, традицій та звичаїв. Росія протягом тривалого періоду часу провадить

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

політику русифікації місцевого населення. Результатом цього є те, що мешканці використовують місцевий діалект, а українська мова часто практично відсутня.

Планування майбутнього розвитку громади необхідно розглядати в контексті подальшого економічного розвитку – пошуку чергових інвесторів в існуючих сферах та розвитку переробки продукції сільського господарства.

Громада має також і різноманітні природні і культурні привабливі місця, які можуть позитивно вплинути на розвиток туристичної сфери, але це вимагатиме розвитку пропозиції та її рекламу.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

1. Методологія проведення діагностики

Дані для оформлення Діагнозу було зібрано з наступних джерел:

- Інтерв'ю (зустрічі та обговорення в групах від однієї до кільканадцяти осіб) – як безпосередньо в громаді, так і он-лайн
- Місцеве бачення (адміністрація громади, структурні підрозділи, комунальні підприємства)
- Збір статистичних даних з громади (інтернет-сторінка громади, заявка до програми DOBRE, наявні в громаді стратегічні та програмні документи, різноманітна інформація, підготовлена громадою)
- Протягом всього часу оформлення Діагнозу відбувався активний контакт за допомогою електронної пошти та телефонного зв'язку.

Нижче представлено список проведених зустрічей:

10 лютого (середа)

- Зустріч з головою ради
- Зустрічі в окремих відділах адміністрації громади: економіка, освіта, молодь та спорт, соціальна допомога, комунальне господарство, фінанси, терцентр

11 лютого (четвер)

- Зустріч з Робочою групою
- Зустріч в відділі економіки
- Підсумкова зустріч з керівництвом громади

15 березня (понеділок)

- Зустріч з головою громади та заступником
- Зустріч в відділі економіки
- Зустріч з робочою групою (опрацювання даних)

16 березня (вівторок)

- Візит до підрозділів охорони здоров'я
- Зустріч з Молодіжною радою
- Зустріч з робочою групою (оформлення SWOT-аналізу)
- Підсумкова зустріч у голови громади.

Коментарі та висновки з проведених зустрічей:

- Зустрічі в лютому було проведено українським консультантом проекту. В найважливіших зустрічах брав участь польський консультант он-лайн.
- В зустрічах в березні безпосередньо в громаді брали участь обидва експерта.
- Загалом в зустрічах взяло участь кілька десятків учасників.
- В усіх зустрічах брало участь керівництво громади.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

- Консультанти завжди зустріли доброзичливий та відкритий прийом. Організація зустрічей була доброю, не виникало жодних проблем.
- Велика кількість об'єднаних колишніх рад та населених пунктів, а також триваюче досі формування організаційної структури громади після виборів спричинило певні складнощі в зборі даних (їх некомплектність або невідповідність), але в цілому всі необхідні дані було отримано. Суттєве запізнення в роботі з громадою було спричинене проведенням проміжних виборів голови громади, які відбулись 17.01.2021 року (після того, як голова громади, обраний 25.10.2020 року, помер) а також карантинном працівників відділу економіки, який відповідав за підготовку відповідних матеріалів.
- В представленому Діагнозі представлено дані, які було можливо зібрати та проаналізувати в обсязі, зазначеному в «Методології опрацювання/підготовки Діагнозів».

2. Вступ – коротка інформація про громаду

2.1. Найважливіші дані про громаду

№	Інформація про громаду	Просимо заповнити та подати джерело і дати інформації	Зауваження та коментарі
1.	Дата створення територіальної громади	А) Дата рішення про створення ОТГ: Рішення 31-ої позачергової сесії міської ради VII скликання від 31 серпня 2018 року №628 «Про добровільне приєднання до територіальної громади міста обласного значення» Б) 13.05.2020, №564-р – рішення КМУ про затвердження Перспективного плану формування територій громад Чернігівської області	
2.	Дата проведення перших виборів в територіальній громаді	А) Дата перших виборів в форматі ОТГ – не було, добровільне приєднання до міста обласного значення Б) дата перших виборів в актуальному форматі громади - 25.10.2020 року	
3.	Місцезнаходження (область, район)	Чернігівська область Новгород-Сіверський район	
4.	Відстань в км:	<ul style="list-style-type: none"> • від районного центру – 0 км, • від обласного центру – 176 км, • від Києва – 321 км 	
5.	Площа в км ²	1803,6 км ²	На 01.01.2021
6.	Кількість колишніх рад, що включені до громади, а також кількість всіх населених пунктів	А) На момент створення ОТГ 31.08.2018 – 2 громади, 5 населених пунктів Б) Розширення громади – не було	

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

		С) В остаточному форматі після 25.10.2020 р. – 25 громад, 85 населених пунктів	
7.	Перелік населених пунктів, що входять до складу громади (просимо підкреслити населені пункти, де знаходились ради)	м. Новгород-Сіверський, с-ще Красна Гірка, с. Бирине, с. Підгірне, с. Прокопівка, с. Блистова, с. Лоска, с. Слобідка, с. Березова Гать, с. Будо-Вороб'ївська, с. Красний Хутір, с. Бучки, с. Великий Гай, с. Вильчики, с. Городище, с. Ясна Поляна, с. Вороб'ївка, с. Внутрішній Бір, с. Мовчанів, с. Осове, с. Горбове, с. Путивськ, с. Юхнове, с. Грем'яч, с. Богданове, с. Гай, с. Діброва, с. Колос, с. Мурав'ї, с. Новоселівка, с. Дігтярівка, с. Гірки, с. Кам'янська-Слобода, с. Камінь, с. Ковпинка, с. Будище, с. Кремський Бугор, с. Михайлівка, с. Новеньке, с. Пушкарі, с. Роца, с. Комань, с. Араповичі, с. Дробишів, с. Чернацьке, с. Чулатів, с. Кудлаївка, с. Гнатівка, с. Ларинівка, с. Бугринівка, с. Солов'їв, с. Фаївка, с. Лісконоги, с. Рогівка, с. Мамекине, с. Киселівка, с. Ленків, с. Фурсове, с. Михальчина-Слобода, с. Об'єднане, с. Студинка, с. Ушівка, с. Орлівка, с. Сапожків Хутір, с. Ломанка, с. Печенюги, с. Володимирівка, с. Восточне, с. Кузьминське, с. Лизунівка, с. Попівка, с. Муравейник, с. Смяч, с. Троїцьке, с. Стахорщина, с. Форостовичі, с. Чайкине, с. Аршуки, с. Карабани, с. Полюшкине, с. Ясне, с. Шептаки, с. Клевин, с. Кролевець- Слобідка, с. Узруй	25 колишніх громад (24 - сільські ради, 1 – міська рада), 85 населених пунктів
8.	Населення територіальної громади (найбільш актуальні офіційні дані – подати дату і джерело)	24.668 осіб	станом на 01.01.2021
9.	Структура населення (в цілому по територіальній громаді):	<p>За віком:</p> <ul style="list-style-type: none"> 0-18 років – 4.082 – 16,5% (з них діти дошкільного віку – 1.025 осіб, діти шкільного віку – 3.057 осіб), 19-34 роки – 5.320 – 21,6%, 35-59 років – 8.308 – 33,7%, 60 років та старше – 6.958 – 28,2% <p>За статтю:</p> <p>чоловіки – 11.418 осіб – 46,3%, жінки – 13.250 осіб – 53,7%,</p> <p>Групи, що потребують додаткової підтримки:</p> <ul style="list-style-type: none"> ВПО – на обліку 121 особа УБД – 305 осіб, 	

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

		<ul style="list-style-type: none"> • особи з інвалідністю – 1274 особи, в т.ч. 81 – діти • пенсіонери – 7.715 осіб 	
10.	Міграція – баланс (різниця між прибулими (імміграцією) і вибулими (еміграцією) – найбільш актуальні дані: подати дату і джерело	Мінус 96 осіб	дані за 2020 рік
11.	Подати приблизне співвідношення працюючих жінок/ чоловіків і/або співвідношення безробітних жінок/чоловіків (якщо є такі дані)	<ul style="list-style-type: none"> - працюючих жінок/ чоловіків – 58%/42% - безробітних жінок/чоловіків – 59%/41% 	на 01.01.2021
12.	Офіційний рівень безробіття в районі / області	10,5% - в області	Дані за 2019 рік
13.	Офіційний рівень безробіття в громаді або за відсутності цієї інформації – приблизний рівень безробіття в громаді	11,2% (приблизно)	
14.	Характеристика населених пунктів у складі громаді (промисловий / сільськогосподарський / інше-вказати що саме)	<ul style="list-style-type: none"> • Місто Новгород-Сіверський – промислово-адміністративний центр, туристичний центр. • Всі інші населені пункти (села) – сільськогосподарські та лісове господарство. • Крім того, с.Грем'яч, с. Дігтярівка, с. Стахорщина, с. Ларинівка, с. Ушівка, с. Чакине – мають ще і туристичний потенціал. 	
15.	Кількість суб'єктів господарювання, що зареєстровані в громаді	<ul style="list-style-type: none"> • Юридичних осіб – 134 особи. • Суб'єктів господарювання-фізичних осіб – 641 особа 	На 01.01.2021
16.	Кількість і специфіка державних підприємств, що працюють на території громади, в тому числі, що зареєстровані в громаді	<ul style="list-style-type: none"> • Державне комерційне підприємство «Готель «Слов'янський» - сфера послуг; • Державне підприємство “Новгород-Сіверське лісове господарство” – лісове господарство; • Державне підприємство «Новгород-Сіверська лісова науково дослідна станція» - науково-дослідна організація. 	

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

		<ul style="list-style-type: none"> Дочірнє агролісогосподарське спеціалізоване підприємство "Новгород-Сіверськрайагролісогосп" - лісове господарство. 	
17.	Кількість та специфіка надання послуг комунальних підприємств на території громади	<ul style="list-style-type: none"> КП «Добробут» - збирання та вивезення твердих побутових відходів; КП «Горбівське», КП Шептаківської сільської ради, КП Кіровської сільської ради, КП Команське, КП Орлівської сільської ради, КП Мамекинської сільської ради, КП Будо-Воробівської сільської ради, КП Шанс, КП Воробівської сільської ради, КП Печенюгівської сільської ради, КП Об'єднанської сільської ради, КП Ковпинської сільської ради, КП Михальчино-Слобідської сільської ради, КП Рогівське, КП Грем'яцької сільської ради - послуги з водопостачання. ТОВ «Комунальник» - послуги з водопостачання та водовідведення в місті 	Планується реорганізація і об'єднання КП
18.	Кількість закладів і установ сфери культури:	<ul style="list-style-type: none"> клубні заклади – 41, бібліотечні установи - 31, музеї - 1, мистецькі школи – 1. 	
19.	Кількість закладів і установ охорони здоров'я:	<ul style="list-style-type: none"> Первинна ланка - КНП «Новгород-Сіверський міський центр первинної медико-санітарної допомоги» з відділами: <ul style="list-style-type: none"> - Амбулаторії – 3; - ФАПі - 24; вторинна ланка КНП "Новгород- Сіверської центральної міської лікарні» 	
20.	Кількість та специфіка закладів і установ соціальної допомоги (що знаходяться на утриманні громади):	<ul style="list-style-type: none"> Управління соціального захисту населення, сім'ї та праці, служба у справах дітей, центр надання соціальних послуг 	
21.	Кількість освітніх закладів, в тому числі:	<ul style="list-style-type: none"> дошкільні заклади - 3, ЗОШ I-II, I-III ступеню- 6, навчально-виховні комплекси – 8 + 3 філії, позашкільні заклади освіти - 3, дитячий заклад оздоровлення -1, (дитячий табір «Десна») 	

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

		<ul style="list-style-type: none"> інклюзивно-ресурсний центр -1, центр професійного розвитку - 1, 	
22.	Кількість і установ сфери фізичної культури і спорту:	<ul style="list-style-type: none"> КДЮСШ - 1, стадіон - 1, спортивний комплекс - 1, спортивний майданчик 24*12 -1, волейбольний майданчик 18*9 -1, баскетбольний майданчик 25*12-1, гімнастичне містечко - 1 	
23.	Бюджет громади, тис. грн.:	<ul style="list-style-type: none"> 2020 рік (план) - 85.758,4 тис грн % виконання в 2020 р. - 99,8% план на 2021 р. - 193.998,3 тис грн 	
24.	Бюджет громади в розрахунку на одного мешканця, тис. грн.:	<ul style="list-style-type: none"> 2020 р. (план) – 6.541,4 2020 р. (факт) – 6.530,9 план на 2021 р. – 7.854,2 	
25.	Власні надходження місцевого бюджету:	<ul style="list-style-type: none"> 2020 рік (план) – 59.534,2 тис грн % виконання в 2020 р.- 100,1 план на 2021 р.– 124.097,5 тис грн 	
26.	Власні надходження місцевого бюджету на одного мешканця:	<ul style="list-style-type: none"> 2020 рік (план) – 4.541,1 тис грн 2020 рік (факт) – 4.546,1 тис грн план на 2021 р.– 5.024,2 тис грн 	
27.	Державні субвенції та дотації– перерахувати всі види (надходження в 2020 р., план на 2021 р.): Тис грн	<ul style="list-style-type: none"> освітня субвенція: 2020 - 19.534,2, 2021 - 58.622,9; базова дотація: 2020 – 455,1, 2021 - 10.914,7; медична субвенція - 2020 - 2.682,3; дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам – 2020 - 359,2; субвенції з обласного бюджету в бюджет громади: 2020 - 2.989,1, 2021 - 363,2 (закупівля ліків) 	
28.	Видатки бюджету громади:	<ul style="list-style-type: none"> 2020 рік (план)–86.634,1 тис грн 2020 рік (факт) –83.131,3 тис грн план на 2021 р.– 193.998 тис грн 	
29.	Видатки бюджету громади у галузі освіти, % до загальних видатків:	<ul style="list-style-type: none"> - 2020 р. (план) – 46.710,8 тис грн, 53,9% - 2020 рік (факт) – 44.937,8 тис грн, 54,1% - план на 2021 р – 113.382,8 тис грн, 58,4% 	
30.	Видатки місцевого бюджету громади на адміністрацію органу місцевого	<ul style="list-style-type: none"> - фактичне в 2020 р. – 18.807 тис грн, 23 % - план на 2021 р. – 35.342 тис грн, 18% 	Протягом I півріччя 2021-вивільнення

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

	самоврядування, % до загальних видатків		працівників с/р
31.	Отримане фінансування з державного фонду регіонального розвитку в 2020 р.	Не було	
32.	Існуючі в громаді документи (стратегії, програми місцевого економічного розвитку, секторальні програми)	<ul style="list-style-type: none"> Програма економічного і соціального розвитку на 2021 рік; Програма (план дій) з охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки території населених пунктів Новгород-Сіверської міської ради на 2019-2021 роки, де включений Розділ «Поводження з побутовими та промисловими відходами» 	
33.	Участь громади в програмах, які фінансувались іноземними донорами в 2019 та 2020 роках (назва донора і проекту)	<ul style="list-style-type: none"> Програма «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE); 2020 рік –Проекти регіонального розвитку, які можуть фінансувати за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу в рамках Угоди про фінансування Програми секторальної політики 	
34.	Адреса веб-сайту громади	http://ns-mrada.cg.gov.ua/	

2.2. Вступна інформація про місце проведення діагностики

Громада розташована в північній частині України, в північній частині Чернігівської області, Новгород-Сіверському районі, на кордоні з Росією (пункт перетину кордону розташовано поблизу села Грем'яч). Відстань до центру області складає 176 км, до Києва - 321 км. Новгород-Сіверський, одне з найдавніших українських міст, є адміністративним центром району.

Територією громади проходять:

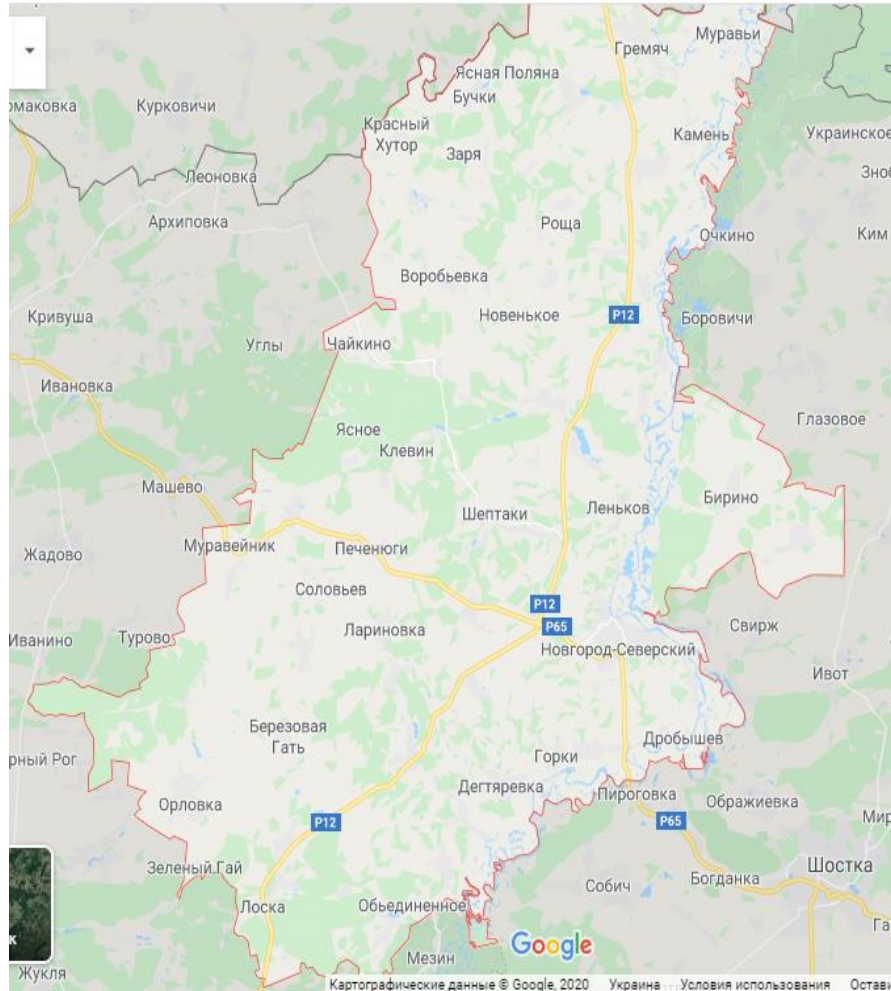
- Автодороги державного значення: Пункт перетину кордону «Миколаївка» - Семенівка – Новгород-Сіверський – Глухів – пункт перетину кордону «Катеринівка» та Чернігів – Мена – Сосниця –Грем'яч;
- Залізниця, що поєднує Семенівку (Чернігівська область) та Терешківку (Сумська область).

Площа громади становить 1.803,6 км² (четверта в країні), з яких 58,3% - землі сільськогосподарського призначення. Ліси займають 32,4% території громади (при середньому показнику по країні біля 15%).

Водні ресурси представлені рікою Десна та її притоками.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

До складу громади входить аж 85 населених пунктів, які формують 25 старостинських округів, в яких проживає 24.668 мешканців. Щільність заселення складає лише 13,7 осіб/1 км². Адміністративним центром громади є місто Новгород-Сіверський, в якому проживає 12.647 мешканців (51,3% всього населення громади), що розташоване над річною Десна. Місто є головним адміністративним та економічним центром громади. Всі інші населені пункти мають переважно сільськогосподарський характер.

2.3. Історія громади

Новгород-Сіверський – одне із найстаріших міст України. Археологами виявлені поселення часів мезоліту та неоліту, городища юхнівської культури (VI—III ст. до н. е.), слов'ян.

Вважається, що власне місто Новгород-Сіверський було засноване в кінці X ст., коли Володимир Хреститель, як захист від степних кочівників, зводив низку укріплень навколо Києва. Але тоді новий град на Десні називався просто Новгородом або Новгородкою. Перша згадка про Новгород-

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Сіверський у писемних джерелах з'являється в 1078-1079 рр. У кінці X ст. після пожежі на місці роменського городища було споруджено нову фортецю.

Наприкінці XI століття Сіверська земля стала центром потужного і відомого у всій Європі Новгород-Сіверського князівства. В той час було реконструйовано та обнесено валом оборонні споруди замку (дитинця). На дитинці розташовувалися княжий двір і центральний храм — Михайлівська церква. Загальна площа міста в часи розквіту сягала 45-50 га, що дає підставу кваліфікувати його як одне з найбільших міст Київської Русі. За 2 км від міста вниз по Десні знаходився Новгород-Сіверський Спасо-Преображенський монастир, на території якого у кінці XII на початку XIII ст. було споруджено мурований Спаський собор.

З Новгород-Сіверським пов'язана перша згадка про героя «Слова о полку Ігоревім» – князя Ігоря Святославовича, який у 1185 році разом з іншими князями Русі брав участь у поході проти половців. Відомості про невдалий похід, під час якого Ігор Святославич потрапив у полон, містяться в Іпатіївському і Лаврентіївському літописах. Похід описаний у визначній пам'ятці давньоруської літератури – «Слові о полку Ігоревім». «Слову...» присвячений відкритий у місті єдиний в Україні музей та меморіал із 3-х пам'ятників.

Восени 1604 року жителі міста витримали облогу військ Лжедмитрія I. За Деулінським перемир'ям 1618 року Новгород-Сіверський перейшов під владу Польщі. В 1620 році йому надано магдебурзьке право.

З 1782 року Новгород-Сіверський – центр намісництва, до якого увійшли території Стародубського і Ніжинського полків. На цей час у місті налічувалося 400 ремісників, 25 винокурень, кілька млинів, три рази на рік відбувалися ярмарки.

На кошти, надані Катериною II, за проектом видатного архітектора Джакомо Кваренги у 1791 – 1796 роках будується величний Спасо-Преображенський собор – видатна пам'ятка архітектури доби класицизму. З відкриттям у 1785 році духовної семінарії, а пізніше – 1818 рік духовного училища, монастир став значним релігійно-духовним, просвітницьким та культурним центром Чернігово-Сіверського краю. У 1808 році засновано один з найстаріших навчальних закладів — Новгород-Сіверську чоловічу гімназію, що свого часу вважалася кращою в Малоросії, де навчалися багато видатних діячів науки, культури та мистецтва.

Серія адміністративних реорганізацій, що відбулися після Жовтневого перевороту в 1917 році, торкнулося і міста князя Ігоря. Значні зміни в економіці, культурі, освіті, охороні здоров'я відбувалися в передвоєнні роки. Розвивалася промисловість, вступили в дію маслозавод, коноплезавод, бавовняно-ткацька фабрика, вапняний завод, млин, працювали чисельні цегельні, швейні, черепичні артілі. Відкриваються педтехнікум, медичне училище, школа робітничої молоді. Район мав 40 шкіл, діяли поліклініка, лікарня на 150 місць, аптека, будинок відпочинку, працювали 2 кінотеатри, драматичний театр, музей, бібліотека.

У серпні 1941 року місто було захоплене німецькими військами. У вересні-жовтні 1941 року на території Спасо-Преображенського монастиря німці створили табір для військовополонених та цивільних осіб. Він розташувався в декількох місцях та території міста та його околицях. У січні 1943 року табір ліквідовано. За роки окупації в Новгород-Сіверському районі було знищено близько 20 тис. осіб. У вересні 1943 року Новгород-Сіверський святкував своє визволення. Дев'ять військових частин

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

отримали почесну назву "Новгород-Сіверська". Дев'ятьох уродженців міста та району було відзначено званням Героя Радянського Союзу.

Сьогодні Новгород-Сіверський — місто обласного значення в Чернігівській області. У 2018 році добровільно приєднано Горбівську сільську територіальну громаду і утворено Новгород-Сіверську територіальну громаду. 25 жовтня 2020 року у результаті завершення добровільного етапу об'єднання громад до ТГ приєднано ще 23 сільські ради - кількість населення зросла удвічі, а площа – в 20 раз.

2.4. Чинники, що визначають якість життя в громаді

	Позитивні чинники	Негативні чинники
Інфраструктура та просторове управління	<ul style="list-style-type: none"> Регулярні автобусні перевезення в місті та його околицях Сертифікований полігон твердих побутових відходів в Новгород-Сіверському та сміттєзвалища в усіх старостатах Доступність залізничного і автомобільного сполучення з центральною частиною країни 	<ul style="list-style-type: none"> Поганий стан доріг, відсутність велосипедних доріжок, недостатній рівень вуличного освітлення в сільській місцевості Відсутність регулярного пасажирського сполучення в частині громади або перевезення рідкі чи нерегулярні Поганий доступ до Інтернету в селах Низький рівень оснащення приватних домогосподарств послугами централізованого водопостачання та водовідведення Суспільна інфраструктура (освіта, культура, спорт, відпочинок, охорона здоров'я) – потребує суттєвих видатків на ремонти, модернізацію та дооснащення.
Економіка	<ul style="list-style-type: none"> Вигідне розташування з точки зору транзитного потенціалу Значний природний потенціал (ліси, вода, вапняки, пісок, глина та торф) Стабільна ситуація в сільському господарстві, нові види діяльності (наприклад, елеватор) Розповсюдженість пасік, зареєстрована товарна марка медової продукції 	<ul style="list-style-type: none"> Значна відстань до обласного центру, периферійне розташування Менший рівень родючості ґрунтів, ніж на іншій території області Високий рівень фізичної зношеності обладнання підприємств та їх технологічна застарілість Монокультурне рослинництво, слабо розвинута співпраця аграріїв Обмежена кількість місць праці Незначний рівень переробної

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток тваринництва • Потенціал розвитку переробки продукції сільського господарства • Потенціал розвитку переробки деревини (значний рівень заліснення території) 	<p>промисловості</p> <ul style="list-style-type: none"> • Значний рівень незареєстрованої економічної діяльності • Невикористання туристичного потенціалу
<p>Навколишнє середовище та туризм</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Доступність місць з прекрасними краєвидами, водних об'єктів та лісових масивів • Значна кількість лісів (32,4% території громади) • Новгород-Сіверський є одним з найстаріших міст України. • Літературна спадщина – «Слово о полку Ігоревому», музей • Наявність значної кількості пам'яток релігії, історії, архітектури та культури • Наявність послуг в сфері готельного і ресторанного обслуговування високої якості 	<ul style="list-style-type: none"> • Забруднення навколишнього середовища внаслідок аграрної діяльності • В колодязях в сільській місцевості вода виключно технічна. • Відсутність комплексної системи поводження з сміттям та їх окремого збору (наявна тільки частково в місті, існують проблеми стихійних сміттєзвалищ та спалювання сміття) • Низький рівень екологічної свідомості мешканців • Незначний рівень забезпеченості громади каналізацією, що призводить до потрапляння стоків в ґрунт і забруднення вод • Слабко розвинута туристична інфраструктура, відсутність промоції
<p>Мешканці, людський капітал</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Населення етнічно однорідне, відсутність внутрішніх конфліктів. • Значний рівень спортивної активності мешканців • Багато місцевих художників • Активна участь в заходах, що організовано громадою та церквою • Зростаюча роль жінок в суспільному та політичному житті 	<ul style="list-style-type: none"> • Складна демографічна ситуація • Відчуття відсутності перспектив життя на задовільному рівні – виїзд з громади професійних та економічно активних мешканців • Високий рівень фактичного безробіття • Недостатній рівень пропозиції в сфері активного проведення вільного часу. • Серйозною суспільною проблемою є алкоголізм, зростає рівень наркоманії. • Недостатній рівень громадської активності мешканців

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

		<ul style="list-style-type: none"> • Низький рівень внутрішньої інтеграції мешканців • Зникнення справжніх народних обрядів, традицій та звичок, і чистої української мови з щоденного використання
<p>Адміністрація органу місцевого самоврядування</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Досвід самостійного управління – Новгород-Сіверський був містом обласного значення. • Можливість отримання адміністративно-соціальних послуг в кожному з старостатів • Усвідомлення необхідності впровадження змін та бажання покращити суспільно-економічну ситуацію в громаді • Відкритість керівництва громади до комунікації з мешканцями • Бюджет громадських ініціатив • Мережа закладів освіти з близькою доступністю для мешканців всіх населених пунктів • Задовільний рівень освіти • Легкий доступ до закладів культури (широка мережа) • Широка пропозиція занять в сферах культури та спорту 	<ul style="list-style-type: none"> • Відсутність досвіду в управлінні сільськими територіями • Наявне комунальне майно (особливо об'єкти освіти, культури і охорони здоров'я) є завеликою як на актуальні потреби, кошти утримання цих закладів є завеликими. • Технічний стан майна та його оснащення найчастіше є незадовільним – потребує ремонтів та модернізації. • Низький рівень доходів бюджету в розрахунку на 1 мешканця • Високий рівень видатків на забезпечення діяльності адміністрації громади • Дефіцит спеціалістів – працівники адміністрації, лікарі, вчителі • Висока собівартість освіти • Відсутність комплексної системи управління твердими побутовими відходами

2.5. Економічна ситуація в громаді

З огляду на природні умови, основними напрямками економічної діяльності у громаді є сільське і лісове господарство.

Місто – головний промисловий центр у таких галузях, як харчова, легка і видобувна промисловість, а також сільське господарство і лісова промисловість. 90% промислового виробництва складає переробна галузь. 2020 року обсяг промислового виробництва склав 698,8 млн грн – 101,2%, як порівняти з попереднім роком.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

До найбільших працедавців належать:

Міська рада:

- Відділ освіти, молоді та спорту міської ради – 793 штатні одиниці;
- Відділ культури, туризму та з питань діяльності засобів масової інформації – 196 штатних одиниць;
- Центр надання соціальних послуг – 100 штатних одиниць;
- Новгород-Сіверська міська центральна лікарня ім. І.В. Буяльського – 236 штатних одиниць;
- Всього: 1122 штатні одиниці

Підприємства:

- ПрАТ "Новгород-Сіверський сирзавод" (переробка молочної продукції, виробництво масла і сирів) – 323 працівники; 85% загального обсягу промислового виробництва громади;
- ДП "Новгород-Сіверський лісгосп" (лісова промисловість) – 251 працівник;
- ПП "Новгород-Сіверські аграрні інвестиції" (змішане сільське господарство) – 197 працівників;
- ТОВ "Н.С. ВУД" (лісопильне та стругальне виробництво) – 66 працівників;
- Новгород-Сіверське районне дочірнє агролісогосподарське спеціалізоване підприємство "Новгород-Сіверськрайагролісгосп" (лісівництво і лісозаготівля) – 65 працівників;
- ТОВ "Новгород-Сіверський елеватор" (елеватор) – 63 працівники;
- ТОВ "Мрія" (сільське господарство) – 59 працівників.

На сьогодні у громаді діє 125 малих і 9 середніх підприємств (зокрема 58% у місті). Загалом на підприємствах працює майже 3 тисячі осіб, тобто 75% усіх працюючих в економіці громади. Кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців – 641, тобто на 27 осіб більше, ніж роком до того. Абсолютна більшість серед них займається торгівлею – майже 65%, ще 12% працюють у виробництві, 18% надають послуги населенню. Зростання кількості ФОПів спричинене нестачею робочих місць (бажання започаткувати власну підприємницьку діяльність) і виходом з «тіньової» зайнятості. 2020 року обсяг надходжень до бюджету громади від місцевих малих і середніх підприємств склав 87,3 млн грн (61,5% загального обсягу надходжень від бізнесу), тобто на 10,2 млн грн більше, ніж 2019 року.

Обсяг капітальних інвестицій підприємств та організацій протягом 2020 року склав 42,1 млн грн (здебільшого у сільському, лісовому та рибному господарстві), що складає 104,7% як порівняти з 2019 роком.

Землі громади не такі родючі як в інших громадах області (середній показник родючості – 37, а в області – 50; чорноземи складають лише 1% від загальної площі земель при 38% по області). Водночас, у громаді панують сприятливі умови, зважаючи на рівень атмосферних опадів.

Сільським господарством займається 18 с/г підприємств і 13 фермерських господарств; насамперед розвивається рослинництво (зернові, технічні культури – олійні, картопля, кормові). Останнім часом

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

почало розвиватися тваринництво – 7 підприємств (здебільшого агрохолдинги) крім рослинництва, займаються ще й розведенням великої рогатої худоби, виробництвом молочної і м'ясної продукції.

Ситуація у сільському господарстві стабільна, проходить зміна власників, але підприємства працюють. Водночас з'являються нові сільськогосподарські виробничі об'єкти, наприклад елеватор.

Мешканці займаються ще й заготівлею продуктів лісу (грибів, ягід, трави). Однак це не приносить офіційних доходів до бюджету громади.

У громаді діє Спілка бджолярів. Офіційно бджільництвом займається 50 осіб, а насправді – майже 200. Здебільшого вони займаються виробництвом меду, але зустрічається ще й переробка – зареєстровано торгову марку «Сіверські меди», відому не тільки по всій країні, а й за кордоном.

Значний потенціал має річка Десна, особливо влітку і взимку – потенційний високий туристичний сезон.

Мешканці пасивні, якщо говорити про створення туристичної пропозиції. Вони хочуть розвивати туризм, але не знають як це робити.

У місті діє туристичний клуб «Едельвейс», який має понад десятирічний досвід організації водних мандрівок – сплавів на плотах Десною. Організатори надають безпечний пліт оригінального проекту і все необхідне обладнання. Вантажопідйомність плоту складає 6 тон (30 осіб). Такий сплав – це чудова можливість для нетрадиційної організації різних святкувань, екологічних семінарів, корпоративів.

У громаді зареєстровано 454 безробітних (станом на кінець березня 2021 р.), у т. ч. 59% складають жінки. Насправді їх значно більше. Поширеним стало явище трудової міграції. Колись на заробітки здебільшого їздили в Росію, а зараз більше в Європу та великі міста (Київ, Чернігів). Найчастіше виїзд на заробітки носить сезонний характер (попрацювали і повернулися). Останнім часом трапляються випадки, коли на роботу за кордон виїжджають цілими сім'ями. Ті, хто повернувся, пасивні на місцевому ринку праці.

Проблема полягає у тому, що багато офіційно зареєстрованих безробітних не хочуть влаштуватися на роботу, оскільки мають неофіційну роботу на умовах неповного робочого часу. Як наслідок, сирзавод, наприклад, змушений привозити працівників навіть з-поза меж області (з Шостки Сумської області). Своєю чергою, мешканці громади виїжджають на роботу у Шостку.

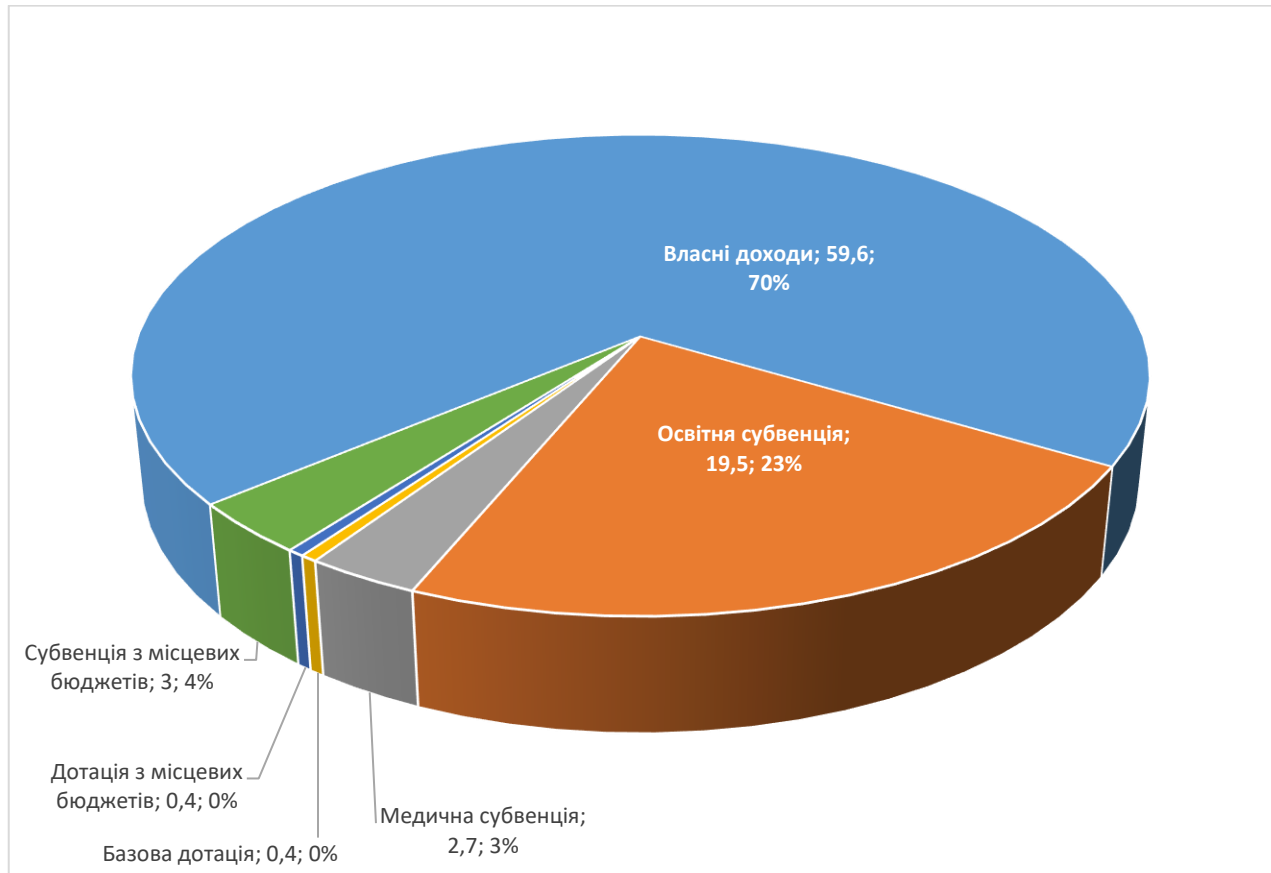
У громаді більше працюючих жінок, ніж чоловіків (58% і 42% відповідно). Це особливо проявляється у бюджетній сфері. У Центрі зайнятості зареєстровано у 1,5 рази більше жінок, ніж чоловіків.

Жінки займають 89% керівних посад у бюджетній сфері і в міській раді. Вони складають більшість серед директорів закладів освіти. Схожа ситуація у сферах охорони здоров'я і культури. Майже 50% підприємців також складають жінки.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

2.6. Бюджет Новгород-Сіверської міської громади - джерела доходів та основні напрями видатків

➤ **Доходи Новгород-Сіверської громади в 2020 році – всього 85,6 млн грн**

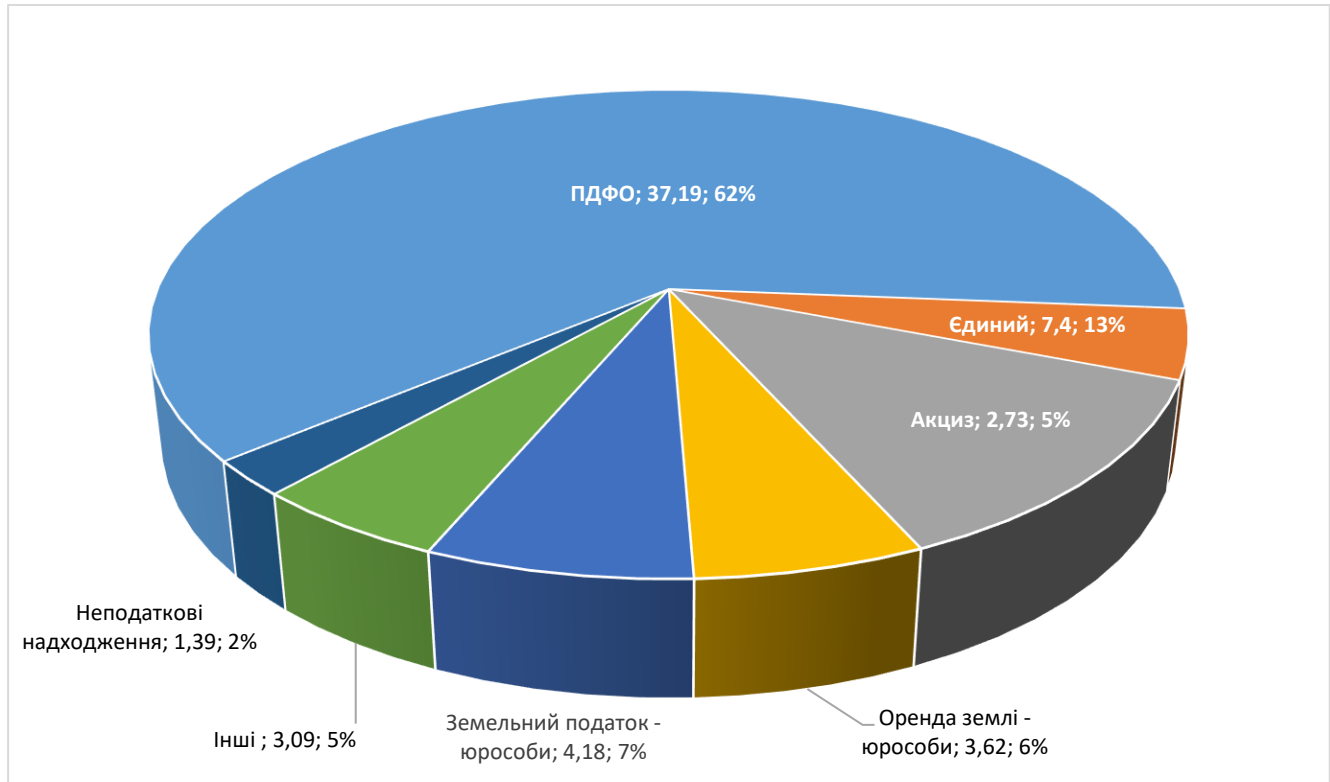

В 2020 році бюджет громади склав 85,6 млн грн, з яких власні доходи склали 59,6 млн грн або 69,6%. Громада отримала трансфертів з державного та місцевих бюджету на загальну суму 26 млн грн (30,1%), до яких з державного бюджету увійшли: освітня субвенція (19,5 млн грн, або 22,8%), медична субвенція (2,7 млн грн, або 3,2%), базова дотація (0,4 млн грн, або 0,5%), а з місцевих бюджетів обласного та районного рівня – надійшли дотації та субвенції на загальну суму 3,4 млн грн, або 4%.

Також варто звернути увагу на дещо нижчий, порівняно з сусідніми громадами, рівень доходів бюджету в розрахунку на 1 мешканця – 6,54 тис грн в 2020 році. Це стало наслідком меншого рівня економічного розвитку громади та незначного рівня переробки місцевої продукції.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

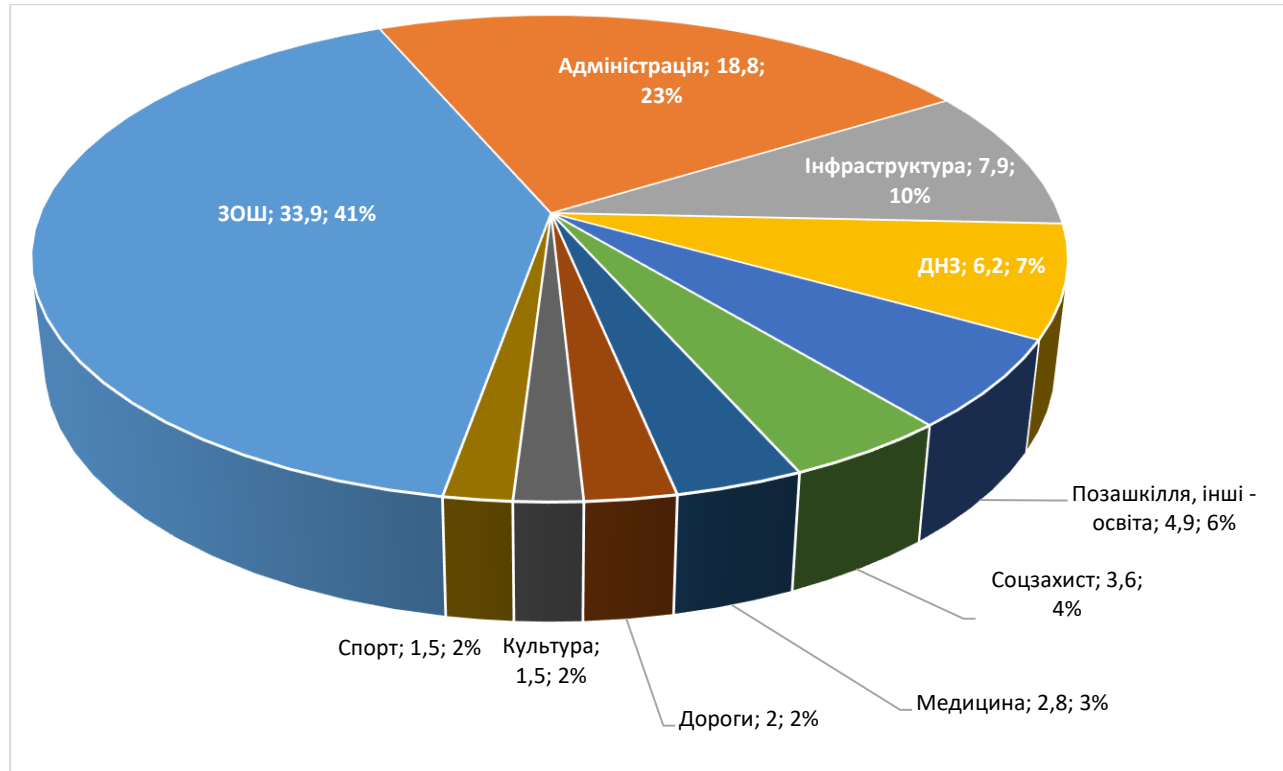
➤ **Структура власних доходів громади в 2020 році - всього 59,6 млн грн**

В структурі власних доходів громади в 2020 році основним джерелом надходжень є податок на доходи фізичних осіб в сумі 37,19 млн грн (62,4 % надходжень), єдиний податок – 7,4 млн грн (12,42%), земельний податок з юридичних осіб – 4,18 млн грн (7,01%) та оренда землі з юридичних осіб – 3,62 млн грн (6,07%). Така структура власних надходжень зумовлена переважно сільськогосподарською специфікою громади. Також завдяки транзитному розташуванню громади до бюджету надійшли акцизні платежі на загальну суму 2,73 млн грн (4,58%).

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

➤ Видатки громади в 2020 році – всього 83,1 млн грн

Сума загальних видатків загального фонду Новгород-Сіверської міської громади в 2020 році склали 83,1 млн грн. Головними напрямками видатків стали: видатки на шкільну освіту – 33,9 млн грн (40,79%), крім того в сфері освіти громада витратила на дошкільну освіту 6,2 млн грн (7,46%) та на позашкілля і інші заклади освіти – 4,9 млн грн (5,9%). Таким чином, загальні видатки громади на забезпечення всіх видів освітніх послуг склали 45 млн грн, або 54,15%. При цьому громада отримала з державного бюджету освітню субвенцію в розмірі 19,5 млн грн – отже, 25,5 млн грн на освіту було дофінансовано з бюджету громади. Показник видатків на освіту є не дуже високим через специфіку громади в 2020 році (ОТГ включала в себе 2 ради, одна з яких – місто обласного значення Новгород-Сіверський).

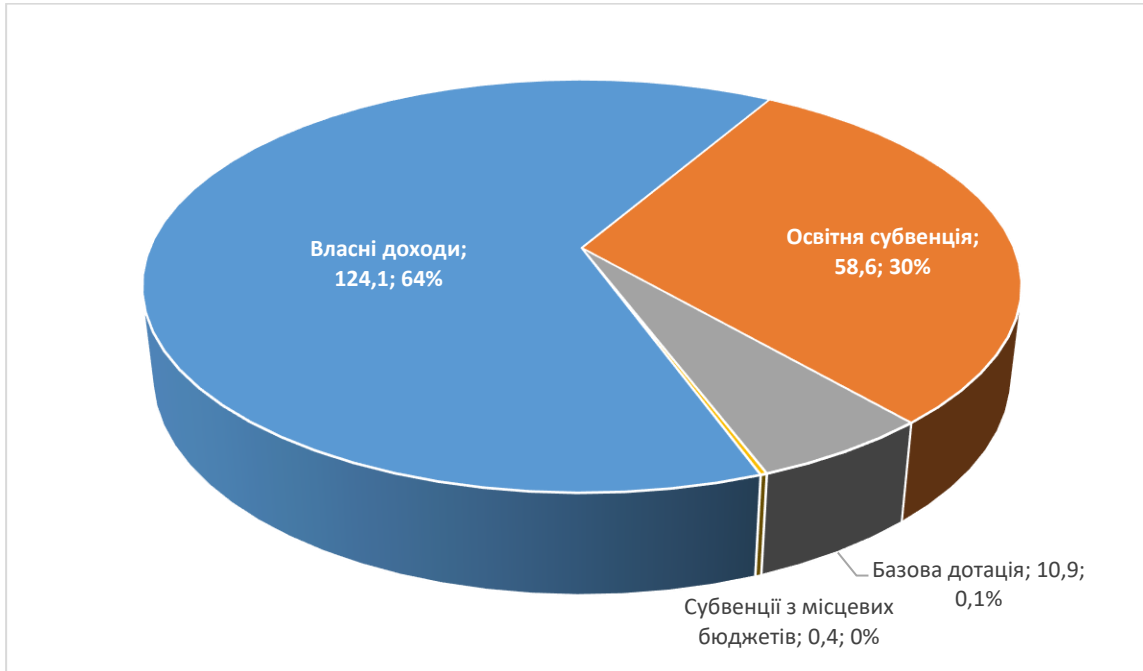
Другим за розміром напрямком видатків стали видатки на адміністрування громади (утримання ради та її виконавчих органів) – 18,8 млн грн (22,62%), що є значно вищим показником в порівнянні з іншими громадами. Третій з головних напрямків видатків – інфраструктура, на яку в 2020 році було витрачено 7,9 млн грн (9,51%). Крім того, громада витратила на надання послуг в сфері соціального захисту населення 3,6 млн грн (4,33%), медицину – 2,8 млн грн (3,37%) та утримання дорожньої інфраструктури 2 млн грн (2,41%).

Видатки на культуру та спорт були незначними, кожен з них склав 1,5 млн грн або 1,81%.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Прогнозований бюджет Новгород-Сіверської міської громади на 2021 рік

➤ **Дохідна частина бюджету в 2021 році – всього 194 млн грн**

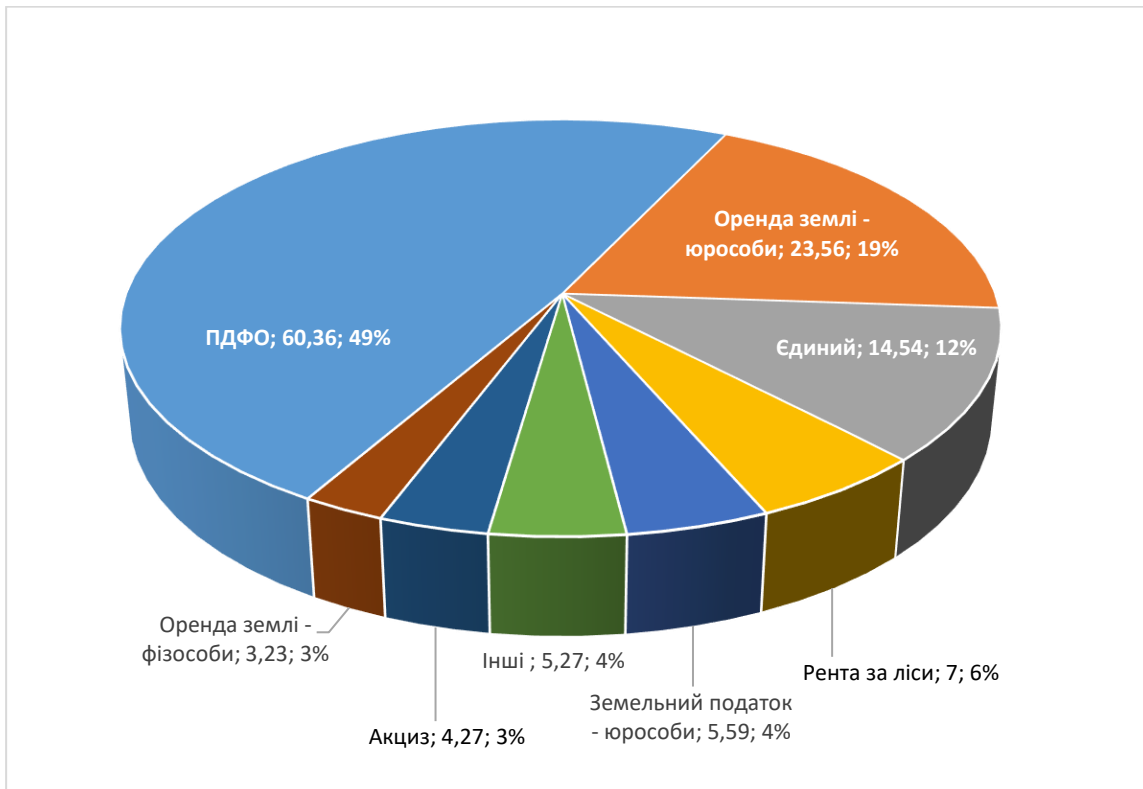

В 2021 році загальний розмір бюджету громади заплановано в розмірі 194 млн грн, що на 108,4 млн грн (+127%) більше, ніж в 2020 році. Таке збільшення бюджетних показників як в цілому, так і по окремих складовим зумовлено кардинальною зміною громади – в 2020 році Новгород-Сіверська ОТГ включала в себе 2 бувших громади (5 населених пунктів), а по завершенню реформи до складу громади увійшло 25 колишніх громад (85 населених пунктів). Тому, незважаючи на відсутність в прогнозованому бюджеті на 2021 рік частини надходжень з державного бюджету у вигляді додаткової дотації та медичної дотації, загальний бюджет збільшився за рахунок збільшення очікуваних власних доходів на 64,5 млн грн (+108%), освітньої субвенції - на 39,1 млн грн (+201%) та збільшення базової дотації в більш ніж 27 раз – з 0,4 млн грн в 2020 році до 10,9 млн грн в 2021.

В той же час негативним фактором є специфіка населених пунктів, що приєдналися в 2020 році. Приєднані громади є малочисельними та малоспроможними, мають низький рівень доходів на одного мешканця, через що середній рівень доходів по громаді в порівнянні з середнім по Україні зменшився. Саме це призвело до збільшення базової дотації, а наявні в цих сільських населених пунктах значної кількості малокомплектних освітніх закладів призвело до збільшення освітньої субвенції.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

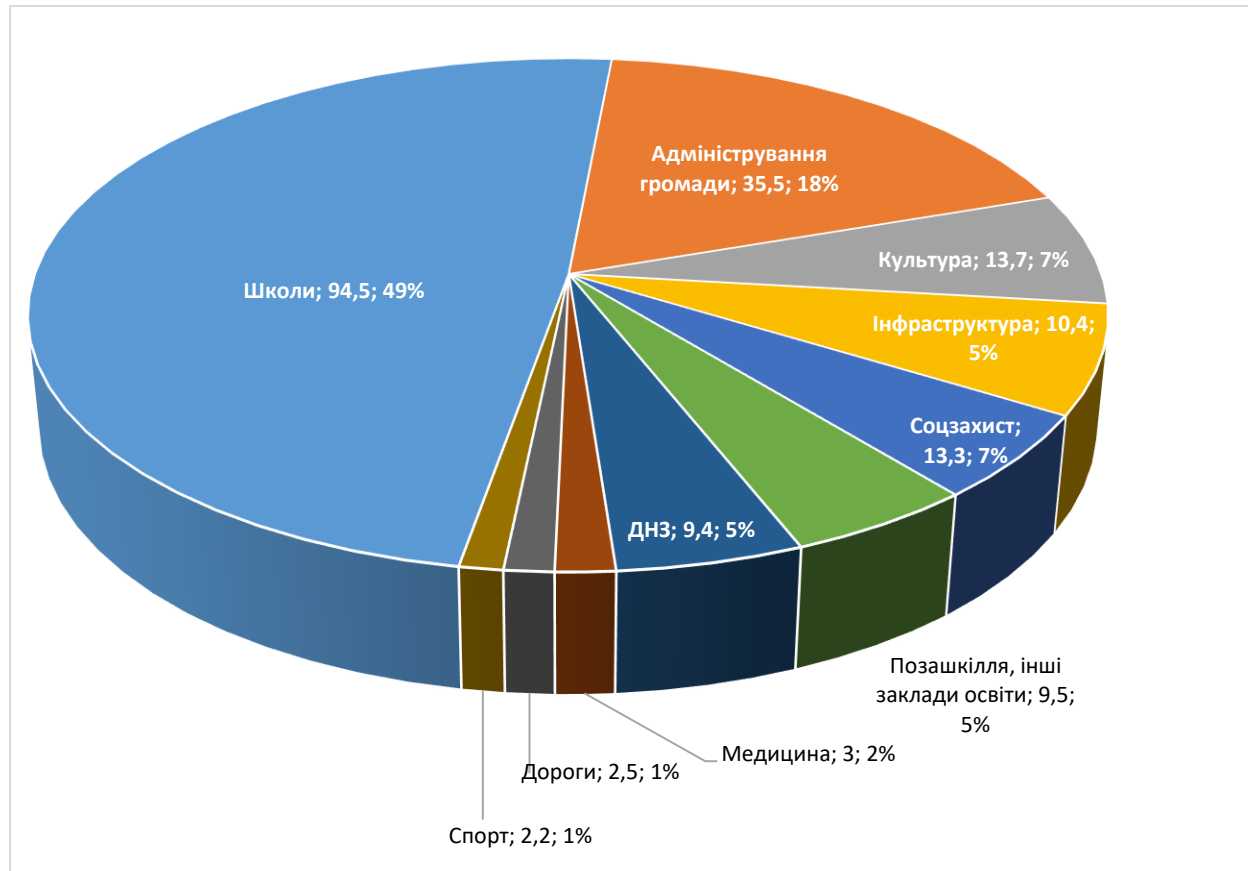
➤ **Структура власних доходів громади в 2021 р. – всього 124,1 млн грн**

Загальний обсяг власних доходів Новгород-Сіверської міської громади в 2021 році запланований в сумі 124,1 млнгрн, що на 64,5 млнгрн (+108%) більше, ніж в 2020 році. Головним джерелом надходжень до власних доходів громади залишається податок на доходи фізичних осіб - 60,36 млнгрн, або 48,64%, +23,17 млнгрн або +62,3% в порівнянні з 2020 роком. На друге місце вийшла орендна плата за оренду земельних ділянок з юридичних осіб - 23,56 млнгрн, або 18,98% (зростання в порівнянні з 2020 роком становить 19,94 млнгрн, або в 6,5 раз). Третім за розміром джерелом є єдиний податок – 14,54 млнгрн, або 11,72% (збільшення в порівнянні з 2020 роком становить 7,14 млнгрн, або +96,5%). Подібним чином зросли і всі інші джерела надходжень до власних доходів громади – все це зростання також зумовлене суттєвим збільшенням громади в 2020 році.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

➤ Видатки громади в 2021 році – всього 194 млн грн

Загальна сума видаткової частини бюджету громади в 2021 році встановлена в розмірі 194 млн грн, що на 60,6 млн грн (+179%) більше, ніж в 2020 році. Головним напрямком видатків залишатиметься освіта - 113,4 млн грн, або 58% (в тому числі шкільна освіта – 94,5 млн. грн, або 48,71%, позашкілля та інші видатки в сфері освіти – 9,5 млн грн, або 4,9%, та дошкільна освіта – 9,4 млн. грн, або 4,85%). Слід відмітити, що загальні видатки на освіту в громаді суттєво зростають в порівнянні з 2020 роком в абсолютному показнику – з 45 млн грн до 113,4 млн грн (+68,4 млн грн). В той же час, у відносному показнику зростання не таке значне – з 54% до 58% (+4%). Це зумовлено тим, що хоча громада значно збільшилась, а в приєднаних селах наявні школи з невеликою кількістю учнів, але в 2021 році отримано значно більшу освітню субвенцію, яка в значній мірі покриває збільшення видатків. В цілому ж сума видатків на освіту залишається дуже значною (в 2021 році громада отримує лише 58,6 млн грн у вигляді освітньої субвенції, а отже – буде дофінансовувати освіту з власного бюджету на суму 54,8 млн грн, і ця сума вдвічі більша, ніж в 2020 році). Отже, освіта залишається головним потенційним напрямком оптимізації видатків громади.

На другому місці в структурі видатків залишається адміністрування громади, яке складе 35,5 млн грн, або 18,3%. Незважаючи на те, що відсоток видатків на адміністрування громади

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

зменшився з 22,62% в 2020 році до 18,3% в 2021 році – цей показник є значно вищим, ніж середні показники і потребує оптимізації.

На третє місце в структурі видатків виходить фінансування закладів культури – 13,7 млн грн (7,06%). Зростання в дев'ять раз (з 1,5 млн грн в 2020 році) видатків на культуру зумовлене приєднанням до громади 80 населених пунктів, які мають досить розгалужену мережу закладів культури і потребують значних видатків. Цей напрямок є також перспективним з точки зору оптимізації видатків.

Серед значних напрямків видатків залишаються також видатки соціальну сферу – 13,3 млн грн (6,86%) та інфраструктуру – 10,4 млн грн, або 5,36%. Всі інші видатки становлять менше 5% кожен.

2.7. Стан природного довкілля, екологія, пам'ятки

На території громади багато природних ресурсів – ліси, річки, озера, крейда, пісок, глина, торф.

Орні землі займають 40,6% площі громади і використовуються на 100%.

Сільськогосподарські монокультури негативно впливають на якість ґрунтів. Вода забруднена нітратами і нітритами, які потрапляють у ґрунт. Вода у сільських криницях тільки «технічна», пити можна лише воду з глибинних артезіанських колодязів або з водопроводу.

Річка Десна засмічена.

Забруднення негативно впливає на бджільництво.

Роздільне збирання побутових відходів здійснюється тільки у місті (і то частково).

Ще одна проблема полягає у дуже низькому ступені покриття території громади каналізаційною мережею, що призводить до зливання стічних вод у землю і забруднення вод.

Лісові зони займають 32,4% території громади, тобто понад 2 рази більше, ніж середній показник по країні.

До переліку природоохоронних територій та об'єктів у громаді входять:

- Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Парк ім. Т.Г. Шевченка»;
- Гідрологічні пам'ятки природи: «Ковпинський вихід», «Болотно-Гнатівсько-Лосківське», «Студинський», «Ушівська криниця»;
- Гідрологічні заказники: «Рогозинське» і «Роменське»;
- Іхтіологічний заказник «Кам'яна гряда»;
- Ботанічний заказник «Путівський»;
- Геологічна пам'ятка природи «Урочище "Погон"».

Ще один цікавий природний туристичний об'єкт – Путівський крейдяний кар'єр.

На території громади розташовані пам'ятки архітектури: Триумфальна арка, Успенський собор – XVII ст., дерев'яна Миколаївська церква – XVIII ст., торгові ряди (кінець XVI – початок XIX ст.), а також комплекс Спасо-Преображенського монастиря, до якого входять Спасо-Преображенський собор XVIII століття, церква Петра та Павла з палатним корпусом (XVI–XVII ст.), покої настоятеля (XVI ст.), колегіум (бурса) і монаші келії з XVII ст.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

У селі Дігтярівка розташована мурована Покровська церква. У жовтні 1708 року у ній молився Іван Мазепа перед історичною зустріччю з королем Швеції Карлом XII. Існує версія, що саме тут вони підписали договір, який мав допомогти Мазепі втілити у життя ідею виходу України з-під російського панування і створити на українській землі незалежну державу. А ще церква відома чудотворною іконою Матері Божої, оздобленою срібними шатами, на жаль, оригінал ікони не зберігся.

На території громади багато історичних пам'яток – поховань воїнів, військовополонених і жертв нацизму у роки Другої світової війни. У місці встановлено 14 пам'ятників монументального мистецтва (серед них – пам'ятник героям «Слова о полку Ігоревім»). А ще в громаді понад 120 пам'яток археології з різних історичних періодів.

Із рекреаційних зон у місті є тільки центральний пляж, але він не впорядкований. Альтернативний варіант відпочинку – виїзд на берег Десни, однак тут немає жодних розваг. Ні у місті, ні в лісах немає облаштованих зон відпочинку.

Влітку мешканці проводять час над річкою. Нею організують сплави на плотах, можна взяти в оренду човна, «банана», байдарку.

2.8. Характеристика місцевого населення

У громаді проживає 24 668 осіб, серед яких:

- Чоловіки – 46,3%;
- Жінки – 53,7%

Структура мешканців за віком така:

- 0–18 років – 16,5%
- 19–34 роки – 21,6%
- 35–99 років – 33,7%
- 60 і більшої віку – 28,2%.

Особи, які потребують підтримки:

- Внутрішньо-переселені особи – 121
- Учасники бойових дій - 305
- Особи з інвалідністю – 1274 (у т.ч. 81 дитина)
- Пенсіонери – 7715.

Демографічна ситуація у громаді дуже складна – все менше молодих людей, натомість все більше людей похилого віку (4082 мешканці віком від 0 до 18 років, тоді як аж 6958 осіб старші 60 років). Існує значна диспропорція між кількістю жінок і чоловіків. Природний приріст від'ємний – 2020 р. він склав -15,5 осіб на одну тисячу мешканців. Від'ємне і сальдо міграції (мінус 96 осіб за 2020 р.). Виїжджають, здебільшого, молоді люди, щоб продовжувати здобувати освіту (159 осіб за 2020 р.), а здобувши її – не повертаються.

У семи з 85 населених пунктів громади вже взагалі немає мешканців, а ще у 19 – їх менше 20 осіб у кожному. Характерним явищем стало переселення мешканців з села у місто в межах громади.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

На території громади зареєстровано декілька релігійних конфесій, найчисельніша серед яких – віруючі православних церков. Однак вони не надто активні назовні, зосереджуються на діяльності на благо членів своєї релігійної спільноти.

У громаді немає внутрішніх конфліктів на релігійному чи етнічному ґрунті.

2.9. Форми громадської активності

У громаді зареєстровано 30 громадських організацій, серед яких лише 7 ведуть активну діяльність:

- Районна організація Української спілки ветеранів Афганістану – захист прав учасників бойових дій, національно-патріотичне виховання дітей та молоді, волонтерська діяльність, допомога сім'ям полеглих земляків;
- Районна організація ВГО «Союз Чорнобиль України» – як вище;
- Районна організація ветеранів України – як вище;
- ГО «Учасники АТО Новгород-Сіверщини» – як вище;
- Районна громадська організація «Княжий град» – підтримка культурного, мистецького і спортивно-оздоровчого розвитку міста, національно-патріотичне виховання дітей та молоді, волонтерська діяльність, розбудова туристичного потенціалу громади;
- Спортивно-патріотичне товариство «Горислав» - як вище + популяризація здорового способу життя;
- Новгород-Сіверська асоціація підприємців – надання підтримки підприємцям з питання відкриття чи припинення господарської діяльності, налагодження зв'язків між організаціями та підприємцями, навчальна підтримка, написання бізнес-планів, залучення фінансування.

Серед інших форм громадської активності можна назвати:

- Групи у соціальній мережі «Фейсбук»;
- Молодіжну раду – учні старших класів шкіл міста, а також гімназії і медичного коледжу, але до неї не входять представники сільських шкіл;
- 33 ОСББ (тільки у місті), практично всі діють, беруть участь у різних програмах, проводять тренінги;
- Неформальні форми активності, наприклад, жінки, які займаються нордичною ходьбою на стадіоні.

Окрім того, проводяться різні громадські акції (суботники, толоки), але мешканці нечасто беруть у них участь, долучаються здебільшого працівники бюджетних організацій.

Найбільше активність мешканців проявляється у дискусіях. Вони беруть участь лише у заходах, які організовує громада. Багато мешканців – пенсійного віку. Молоді люди малоактивні, не проявляють ініціативи.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

2.10. Місцеві традиції, громадська діяльність у сфері культури, значення культури для місцевої спільноти

У місті створили Народний клуб декоративно-ужиткового мистецтва «Княжа скарбниця», який об'єднує 40 майстрів у таких сферах, як різьба по дереву, плетіння з лози, традиційний декоративний розпис, традиційна «лялька-мотанка», вироби з бісеру, художня фотографія тощо. Їхні роботи виставляють у виставковому залі або на продаж, показують на численних виставках. Нещодавно роботи двох членів клубу увійшли до українського каталогу «UkrainewithLove».

Потрібно розширювати обсяг пропозицій для туристів, збільшувати кількість майстерень. Водночас, необхідно збільшити кількість місць, у яких продаються вироби місцевих майстрів.

Розташування громади на кордоні з Росією та Білорусією призводить до поступового витиснення традиційних народних обрядів, традицій та звичаїв. Культурні традиції грають надзвичайно важливу роль, зважаючи на близькість кордону Російської Федерації, яка протягом багатьох років проводила політику русифікації місцевого населення. Результатом цього стало те, що мешканці використовують місцевий діалект (суржик), а українська мова у чистому вигляді практично відсутня.

Місцеві традиції бджолярів і виробників меду останнім часом також відходять у минуле і потребують підтримки з боку громади, адже місцеві аграрії неодноразово наносили бджолам шкоду, обприскуючи поля хімічними речовинами, і не пробували знайти спільну мову з бджолярами.

У місті щороку організовують моторалі «З гязі – в Князі», фестиваль мистецтв, День міста, а по селах – День села, Івана Купала, Масляну. 1 січня святкують Новий Рік, а протягом року проходять три ярмарки.

2.11. Місце жінок у місцевій спільноті

Жінки відіграють у громаді важливу роль, яка постійно зростає. Значною мірою це спричинено тим, що у громаді виник «дефіцит» чоловіків, а також тим, що чоловіки часто виїжджають на роботу за межі громади.

У громадському житті жінки активніші, ніж чоловіки.

Сьогодні в органах управління громадою працює більше жінок, ніж чоловіків; вони керують багатьма відділами і комунальними закладами, особливо у сферах освіти і соціального захисту (займають 89% керівних посад).

2.12. Оцінка місцевою молоддю умов і перспектив життя у громаді

Молодіжну раду створили 2020 р. Нажаль, ніхто не звертав уваги на її ідеї, а зустрічі громади з радою носили формальний характер. На веб-сайті громади навіть не було інформацію про раду. Цього року співпраця розвивається активніше, але реальних змін ще не видно.

Досі не виникало ідеї розширити діяльність ради на всю громаду. Зі сіл важко буде їздити до міста на зустрічі, а дистанційна організація зустрічей – також не просте завдання, оскільки не всюди є доступ до інтернету.

Під час роботи над діагностичним дослідженням відбулася окрема зустріч з представниками Молодіжної ради. Нижче наведено її результати – відповіді учасників про різні аспекти життя на території громади і про життєві плани молоді.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

- Школа
 - Якість освіти задовільна, але самі навчальні приміщення не дуже комфортні – трапляються скорочені уроки, оскільки в класах холодно.
 - Комп'ютерні класи часто застарілі, меблі й оснащення також старі. Навіть якщо є нове обладнання, то його дуже мало.
 - Деякі школи не мають достатньої кількості навчальних приміщень і доводиться ділити класи на групи.
 - Учні часто користуються послугами репетиторів, найчастіше з математики. Навантаження настільки велике, що бракує часу, щоб вивчити все. Учителі не завжди повноцінно навчають дітей, інколи більше переймаються особистими досягненнями, отриманням категорії тощо.
- Дозвілля
 - «Життя у громаді нудне, нема де відпочити, нема що робити».
 - «Відвідуємо гуртки у школі і в позашкільних закладах (мистецьких і спортивних). Кількість і профіль додаткових занять відповідають потребам, але умови невідповідні, спортивні зали занедбані, обладнання старе».
 - Є майданчики для активного відпочинку. Популярністю користуються ролики, скейти, але доріжка в парку, наприклад, має пошкоджене асфальтове покриття (легко травмуватися). Поблизу лікувального інтернату колись був красивий парк «Поляна казок», але зараз вся ця територія заросла і покинута. Молодіжна рада запропонувала впорядкувати це місце, але до неї не прислухалися.
 - Влітку під час канікул молодь їде, якщо це можливо, на море або в літній табір; на місці немає жодного вибору.
 - Не існує, як такого, скаутського руху.
 - Практично немає облаштованих місць для відпочинку. Зараз навіть ліси вирубують, нема куди піти. Трапляється, що навіть якщо хтось піде до лісу, то його виженуть приватні власники або орендарі.
 - Молоді люди часто зустрічаються у когось вдома – грають у «Мафію», інші ігри, дивляться фільми.
 - Щодня молодь дуже багато часу проводить за телефоном чи комп'ютером. Тепер всі мають залежність від інтернету. «Якщо було б більше місць для дозвілля, то ми менше сиділи б в інтернеті».
 - Молодих людей критикують за те, що вони тільки сидять під магазином АТБ і Будинком культури, але просто не має інших можливостей для проведення дозвілля.
 - Колись діяли три кінотеатри, була дискотека, там усі зустрічалися. Зараз все це закрито через коронавірус, нема куди піти. Треба відкрити у місті принаймні малий кінотеатр або мобільний кінотеатр у парку. «Ми хочемо мати більше місць для відпочинку – дискотеки, заняття на свіжому повітрі». Усі культурні заходи практично призупинено.
 - Влітку можна вийти тільки на лоно природи. Якщо впорядкують пляж, то там можна буде провести вільний час. «Ми хочемо мати різні можливості для рекреації, а позаяк їх немає, то й не хочемо залишатися тут».

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

- Життя у селі ще складніше, нема що робити. Мешканці сіл приїжджають до міста, а мешканці міста їздять до Шостки – там більше можливостей для проведення вільного часу і покупок.
- **Майбутнє**
 - «Ми хочемо переїхати у великі міста (Київ, Чернігів), там навчатися і залишитися – існує більше можливостей, вищі заробітки.
 - Ми не хочемо виїжджати за кордон назавжди (можливо тільки тимчасово, на роботу), хочемо жити тут. Молодь налаштована патріотично. Тут добре місто для відпочинку, гарна природа, пам'ятки, тут позитивніші і привітніші люди, але на місці мають бути добрі умови для життя і роботи».
- **Безпека**
 - Молодь не завжди відчувається безпечно, наприклад особи, які проживають поблизу психіатричної лікарні.
 - Інколи молоді люди б'ються, хильнувши зайвого, інколи просто б'ють прохожих на вулиці.
 - Вдень безпечно, але ввечері гірше, особливо там, де темно, або на мості.
 - У громаді діють неформальні клани, коли молоді люди збираються у групах, діють за інструкціями старшого і можуть просто побити прохожого.
 - Молоді люди можуть придбати алкоголь. Існують проблеми з наркотичною залежністю. Тютюнопаління і вживання алкоголю поширеніші, ніж наркотики. За будинком міської ради, на території колишньої бані, постійно лежать шприци, там колють наркотики.
- **Інше**
 - Молодь нечасто користується громадським транспортом – маршруток мало, вони переповнені, тому часто треба брати таксі.
 - Інколи молоді їздять на екскурсії або за покупками у великі міста, на канікули, у торговельно-розважальні центри. На місці немає вибору, а ціни високі. Легше поїхати до Києва і придбати щось за такою ж ціною.
 - Існує проблема з громадськими туалетами – вони у дуже поганому стані, навіть не хочеться в них заходити.
- **Потенціали, цікаві об'єкти**
 - Існує значний туристичний потенціал, але туристів небагато. Дуже мало облаштованих туристичних об'єктів, пам'ятки у поганому стані, тож туристи не хочуть сюди приїжджати. Реставрація Триумфальної арки, наприклад, триває вже 5 років.

2.13. Комунікація громади з мешканцями

Громада має:

- Офіційний вебсайт: <https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?tp=main>
- Сторінку у фейсбуку: <https://www.facebook.com/novgorod.siversky>
- Сторінку в інстаграмі: https://www.instagram.com/novgorod_siverska_gromada/
- Канал на ютубі: <https://www.youtube.com/channel/UCKtDtXJwMVIUHVaNBy8DC1Q>.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

На веб-сайті можна знайти:

- новини з життя громади;
- розділи з інформацією про керівництво громади і працівників міської ради, номери телефонів, адреси електронної пошти і години прийому громадян;
- інформацію про проекти нормативних актів і затверджені сесіями міської ради остаточні версії;
- закладку зворотного зв'язку – безпосереднього контакту електронною поштою з міською радою;
- форми звернень/заяв/скарг мешканців (файл у форматі Word).

Для комунікації з мешканцями використовують ще й місцеву газету «Сіверський край», у якій навіть публікують інформацію про бюджет громади.

Міський голова регулярно відвідує усі населені пункти громади, проводить зустрічі у старостатах. Такі візити відбуваються практично щомісяця.

Громада щойно зараз проходить етап організації – проміжні вибори міського голови призвели до того, що вона почала працювати практично з лютого 2021 року.

З 2020 року у громаді діє бюджет участі, але на 2021 рік не подали жодного проекту!

3. Процес об'єднання – генеза і перебіг

3.1. Процес об'єднання громад у єдину громаду

У серпні 2018 р. до міста Новгород-Сіверський, яке мало статус міста обласного значення і перебувало у прямих бюджетних відносинах з державним бюджетом, добровільно приєдналася Горбівська сільська рада Новгород-Сіверського району.

Наприкінці 2020 р. до ОТГ приєдналися ще 23 сільські ради з цього ж району.

3.2. Проблеми, пов'язані з процесом об'єднання

Більшість сільських рад приєдналися до Новгород-Сіверської громади у жовтні 2020 р. за короткий період і тільки під дією вимог законодавства, пов'язаних з реформою самоврядування. Можна було добровільно приєднатися значно раніше, але з невідомих причин такого рішення ці ради не ухвалили, хоч Новгород-Сіверський міський голова О. Бондаренко виходив з такою ініціативою.

Проблеми виникли внаслідок несвоєчасного ухвалення рішень про ліквідацію (реорганізацію) різних установ, засновниками яких були районна рада і районна державна адміністрація. Це викликало у громаді проблеми з утриманням цих установ, які перейшли у підпорядкування громади на початку року (необхідність забезпечення виплати заробітної плати і сплати нарахувань).

3.3. Найбільші / найважливіші виклики, пов'язані з процесом об'єднання

Найважливішим викликом для керівництва громади стало забезпечення, при недостатній допомозі з боку держави, фінансування усіх статутних завдань на дуже просторій території громади з розгалуженою мережею комунальних закладів (освіта, культура, охорона здоров'я, соціальний

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

захист). Існують значні потреби у проведенні ремонтів та модернізації технічної і соціальної інфраструктури у кожній сфері.

Серед найважливіших виявлених викликів можна назвати такі:

- покращення стану дорожньої інфраструктури;
- адаптація структур управління громадою до нової реальності, у т. ч. мережі комунальних підприємств у приєднаних сільських радах;
- завершення процесу модернізації інфраструктури закладів, які надаватимуть соціальні послуги, і покращення якості цих послуг;
- забезпечення логістичних і транспортних можливостей закладів культури, які діють у місті;
- створення бібліоавтобуса (мобільної бібліотеки), який дав би змогу надавати бібліотечні послуги у населених пунктах, де немає стаціонарних бібліотек;
- інтеграція громади, що буде нелегко, зважаючи на приєднання такої великої кількості рад на такій величезній території.

3.4. Досвід діяльності у форматі об'єднаної громади

Створено Центр професійного розвитку педагогічних працівників (ЦПР) та Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ), які обслуговують усі заклади громади. Свою діяльність вони розпочали 15 і 25 лютого 2021 р. відповідно.

Процес об'єднання 25 рад в єдину громаду не призвів до погіршення забезпечення населення первинними медичними послугами високої якості. Територія надання послуг і структура первинної медичної допомоги поки що не змінилися.

Громада прийняла програму «Поліцейський громади»; тривають роботи над забезпечення виконання передбачених нею заходів.

Процес створення громади дещо затягнувся, з огляду на нові вибори міського голови у січні 2021 року. Зараз триває формування виконавчих структур і приймання у підпорядкування громади районних закладів та установ. У процесі створення нової громади у її власність перейшов районний Центр первинної медико-санітарної допомоги.

Варто звернути увагу на забезпечення повноцінного підвезення учнів до шкіл, чого не було останніми роками.

Мешканці мають великі очікування від нового формату функціонування громади, розраховують, зокрема, мати змогу отримувати послуги безпосередньо на місці, у селі. Проведено оптимізацію старостинських округів.

Водночас, рівень внутрішньої інтеграції населення й усвідомлення потреби спільного розв'язування проблем усієї громади залишається низьким.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

4. Громада – характеристика адміністрації і послуг, які надаються

4.1. Публічні послуги

а) Освіта (дошкілля і школи)

2020 р. до складу Новгород-Сіверської ОТГ входили дві ради – Новгород-Сіверська міська і Горбівська сільська (три села). В ОТГ діяло 5 закладів освіти: гімназія №1, ЗОШ I-III ст. №2, НВК і два заклади дошкільної освіти. Загалом навчалось 1118 учнів і 348 дітей відвідували дитячі садочки.

Минулого року громада отримала освітню субвенцію обсягом 19,5 млн грн, а загальні видатки на шкільну освіту склали 33,9 млн грн. Середній річний бюджет на одного учня (без врахування витрат на позаурочні заняття та інші заклади освіти) склав 30322 тис. грн, тоді як розмір освітньої субвенції в перерахунку на одного учня склав 17442 тис. грн на рік.

Наприкінці 2020 р. громада значно розрослася і зараз до неї входить 25 колишніх територіальних громад (85 населених пунктів). У громаді діє 20 закладів освіти, зокрема: 7 закладів загальної середньої освіти (у т.ч. ліцей), 9 навчально-виховних комплексів і 4 заклади дошкільної освіти. Загалом у школах навчається 2011 учнів, заклади дошкільної освіти відвідує 474 дитини.

На 2021 р. громада отримала освітню субвенцію обсягом 58,6 млн грн, а сумарні видатки на шкільну освіту складуть 94,5 млн грн, таким чином річний бюджет на одного учня складе (без врахування витрат на позаурочні заняття та інші заклади освіти) 46,99 тис. грн, тоді як розмір освітньої субвенції в перерахунку на одного учня складе 29,14 тис. грн на рік.

Як видно з цього, обсяг освітньої субвенції на 2021 р. значно зріс, порівняно з 2020 роком, як в абсолютному показнику (втричі), так і в перерахунку на одного учня (1,67 рази). Такі зміни відбулися тому, що серед приєднаних 2021 року населених пунктів – здебільшого малі села, а формула розподілу освітньої субвенції враховує, зокрема, тип населеного пункту, тому для учнів міських шкіл розмір освітньої субвенції менший, ніж для сільських.

Водночас, у тих приєднаних школах навчається мало учнів, їх використовують не на повну потужність, що призводить до збільшення річного бюджету на одного учня – з 30,32 тис. грн 2020 р. до 46,99 тис. грн на 2021 р., тобто в 1,55 рази. У цілому по громаді школи використовуються на 47,4% проектної потужності.

Загалом, 2020 р. громада додала з власного бюджету на систему освіти 25,5 млн грн, а згідно з прогнозом на 2021 р. ця сума складе 54,8 млн грн, тобто у 2,15 рази більше.

Кількісні дані про заклади освіти наведено у Додатку 1.

Зклади освіти перебувають у задовільному стані. Головна проблема полягає у поганій матеріально-технічній базі при значній відстані до адміністративного центру громади і малому розмірі шкіл. У 10 з 15 шкіл кількість учнів менша 100 осіб. Низький природний приріст призводить до постійного зменшення кількості учнів, особливо у сільській місцевості.

Попри виділення на освіту майже 60% загального обсягу видатків бюджету, фінансове забезпечення закладів освіти недостатнє. Підвозити учнів дуже дорого, деякі маршрути сягають 200 км. Це створює значне фінансове навантаження на громаду. Натомість організація дистанційного навчання посилює навантаження на дітей та вчителів.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

З початку січня 2021 р. учнів підвозять 17 шкільними автобусами, які рухаються 22 маршрутами. Ці потреби повністю задоволені.

У закладах освіти бракує вчителів фізики, математики та інформатики. Молоді люди покидають громаду і не повертаються. 2020 р. до Новгород-Сіверського приїхало тільки двоє молодих вчителів. Майже 12% вчителів – пенсійного віку.

Учні часто користуються послугами репетиторів, при чому репетиторами стають їхні ж вчителі. Потрібно підвищувати професійну кваліфікацію вчителів.

На першому етапі карантину важко було організувати дистанційне навчання. З одного боку, вчителі неохоче переходили на новий формат роботи (вік, незнання підходів до організації процесу), з другого – учні не завжди мали відповідне обладнання. Особливо ця проблема стосувалася учнів перших класів початкової школи (програма НУШ). Діти ще не мають досвіду і під час дистанційних уроків необхідно забезпечити постійну підтримку батьків, а ті працюють. Якщо у сім'ї декілька дітей, то між ними важко поділити один пристрій. У місті було легше – в організаціях є комп'ютери і швидкісний інтернет. Особливою проблемою стала якість інтернет-зв'язку – у деяких селах немає навіть мобільного інтернету. Загалом, доступ до інтернету мають усі школи: опорні – всі, філії – з меншою швидкістю. Сьогодні вчителі вже працюють дистанційно, здобули досвід.

З 1 січня 2021 р. було створено інклюзивно-ресурсний центр і Центр професійного розвитку педагогічних працівників.

З 2017 року зростає кількість дітей, які навчаються в інклюзивних класах, – з 14 до 23 на сьогодні (у 17 класах). Загалом у громаді навчається 44 дитини з особливими освітніми потребами і понад 120 дітей з загальним недорозвитком мовлення.

I-III класи навчаються за програмою «Нової української школи». Громада придбала STEM-лабораторію, її встановлять у гімназії. Громада отримала субвенцію на облаштування кабінетів психолого-педагогічних консультацій, які відкрито в усіх трьох школах міста. Крім того, завдяки коштам ДФРП провели капітальний ремонт Грем'яцької школи.

Проблем з місцями у закладах дошкільної освіти немає.

На території громади діє державна гімназія ім. К. Д. Ушинського – школа-інтернат обласного підпорядкування. У ній навчається 254 учні.

А ще діє Медичний коледж, у якому 205 студентів здобувають ступінь бакалавра за спеціалізаціями «Сестринська справа» і «Лікувальна справа».

б) Культура і дозвілля

Діяльність у сфері культури на території громади здійснюють:

- 1 міський будинок культури;
- 24 сільські будинки культури;
- 12 сільських клубів;
- 32 бібліотечних установи;
- 1 музей;
- 1 дитяча музична школа.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Основні дані про будинки культури і сільські клуби наведено у Додатку 2.

У громаді діють одна бібліотечна установа зі статусом юридичної особи: Новгород-Сіверська міська бібліотека.

До складу ЦБС входить 29 філій у селах громади. Тільки Об'єднанська філія розташована в окремому приміщенні, всі інші – у будинках культури або в клубах. Усі філії працюють, але не всі мають опалення. У жодній бібліотеці, крім центральних, немає комп'ютерного обладнання і доступу до інтернету. Це пов'язано з нестабільним покриттям мобільного зв'язку і з відсутністю інтернет-провайдерів. У деяких бібліотеках прикордонної зони не існує технічної можливості приєднання до інтернету. Серед бібліотечних працівників – 6 осіб пенсійного віку.

У будинках культури і клубах працює 95 осіб на 64,75 штатних одиниць. Загалом вони ведуть 127 різних секцій. Робота на умовах неповної зайнятості створює значне навантаження на бюджет (сплата у повному обсязі єдиного соціального внеску, відпускні тощо). Деякі керівники не готові до роботи в сучасних умовах – не вміють працювати на комп'ютері.

Загальна кількість глядацьких місць у головних залах закладів культури – 8349. Буває, що місткість залу більша, ніж кількість мешканців у селі. Рекомендується зменшити кількість закладів культури щонайменше на 5 об'єктів, адже відстань між деякими не перевищує 3 км. Але Міністерство культури не дає на це згоди.

Першочергове завдання – об'єднати дві міські бібліотеки і перетворити їх на Публічну бібліотеку.

2021 року планують створити Новгород-Сіверський центр культурних послуг, який об'єднає Міський будинок культури і сільські заклади культури (будинки культури і клуби). Мета полягає у тому, щоб забезпечити кращі послуги у сфері культури, діапазон яких можна розширити навчальною діяльністю для мешканців сіл, як от Університет третього віку (заняття з особами середнього і похилого віку, напр. з підвищення вміння користування сучасними електронними засобами).

До Новгорода-Сіверського – міста з тисячолітньою історією – щороку приїжджають десятки тисяч туристів з цілої України. На території міста діє Історико-культурний музей-заповідник «Слово о полку Ігоревім», підпорядкований обласній державній адміністрації.

Серед найважливіших культурних подій, які відбуваються у громаді, можна назвати:

- Святкування Нового Року на площі Князя Ігоря, концерт і розважальна програма для дорослих і дітей;
- Обласне літературно-мистецьке свято «Нетлінне «Слово...»;
- Фестиваль мотоспорту та зимових розваг «ХолодОк»;
- Урочистість із вшанування пам'яті козацького полковника Івана Богуна;
- Масові урочистості з нагоди Міжнародного дня прав жінок і миру;
- Відзначення Дня пам'яті та примирення і Дня Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні;
- Моторалі «Князі у гязі»;
- Урочистості і покладання квітів до пам'ятників відомих постатей української державності з нагоди Дня Незалежності України;

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

- Урочистості і покладання квітів до пам'ятників захисників України, вручення відзнак «Почесний громадянин міста Новгород-Сіверського» з нагоди визволення від нацистських загарбників (День Міста) – це свято відзначають у форматі Дня громади (окремого свята немає);
- Заходи з нагоди Дня захисника України і Дня українського козацтва.

в) Спорт і рекреація

Громада утримує 43 спортивні об'єкти, у т. ч. 8 тренажерних майданчиків, 17 футбольних полів і 18 спортивних залів.

Місцева влада намагається перетворити на спортивний комплекс будинок колишнього літнього кінотеатру «Літній», що збільшить кількість спортивних об'єктів і залучить більше осіб до занять фізичною культурою і масовим спортом. Це дуже потрібно мешканцям громади. У планах громади ще й відкриття скейт-парку.

Проблема полягає у тому, що вуличні тренажерні майданчики застарілі і нечисленні. Необхідно розбудувати інфраструктуру, зокрема відкривати багатофункціональні спортивні майданчики.

Якщо говорити про спортивну школу, то проблеми викликає стан цього об'єкту – його потрібно ремонтувати і пристосовувати до потреб осіб з інвалідністю.

У рамках програми «Здорова нація» громада подала заявку на будівництво 9 спортивних майданчиків (здебільшого при закладах освіти).

Щоб забезпечити фізичний розвиток учнів, у місті відкрили шість спортивних секцій. Заняття у Дитячо-юнацькій спортивній школі відвідує 272 учні, ще 47 учнів відвідують гуртки у Центрі дитячо-юнацької творчості. На базі середніх шкіл діє 8 спортивних клубів, які відвідують 136 учнів.

У місті розвивають такі види спорту: волейбол, футбол, баскетбол, бокс, легка атлетика, спортивний туризм, а також нові види – боротьба, кікбоксинг, хортинг (сучасне українське бойове мистецтво), біатлон і шахи.

У спортивній школі займаються футболом, баскетболом, волейболом, легкою атлетикою, боксом, біатлоном. Минулого року молоді спортсмени брали участь у змаганнях різного рівня, де займали перші місця.

Привертає увагу постать Віктора Анатолійовича Балабко – тренера з боксу у спортивній школі і клубі «Лідер», який 2020 р. отримав почесне звання «Заслуженого працівника фізичної культури і спорту України». Його вихованці здобувають лаври переможців не тільки на національному, а й на європейському рівні.

У теплий сезон міський стадіон заповнений активними мешканцями різного віку. Спортивні об'єкти використовуються на 90%.

У громаді діють різні спортивні федерації. Місцеві мешканці активно долучаються до нордичної ходьби. Діють жіночі фітнес-групи. Головним транспортним засобом мешканців став велосипед.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

г) Система охорони здоров'я

- Первинна ланка – КНП«Новгород-Сіверський міський Центр первинної медико-санітарної допомоги», до структури якого входять:
 - Амбулаторія № 1 у Новгороді-Сіверському;
 - 2 амбулаторії(АЗПСМ)у селахГрем'яч таОрлівка;
 - 24 ФАП.

Тут працює 18 лікарів (потреби задоволено на 87,8%) і 43 медсестри (98,84% від потреб), при цьому з цієї кількості у селах працюють тільки 2 лікарі і передбачено 22,5 штатних одиниць акушерів. Загалом у громаді підписано 21005 декларацій, тобто 83,5% від загальної кількості мешканців громади. Планова потужність системи медичної допомоги – 170 візитів за зміну.

У цьому об'єкті охорони здоров'я передбачено 26 ліжок денного стаціонару. 2020 року лікування у закладі пройшли 759 пацієнтів, а вдома – 2077. Працівники служби охорони здоров'я ведуть ще й санітарно-освітню роботу серед мешканців громади (сумарно 11144 зустрічі протягом 2020 року). У розпорядженні ЦПМСД – 6 автомобілів екстреної медичної допомоги.

2020 року провели оновлення матеріально-технічної бази закладу і придбали обладнання на загальну суму понад 1,5 млн грн. Технічний стан будівель закладів охорони здоров'я вимагає проведення подальших ремонтних робіт.

- Вторинна ланка – КНП«Новгород–Сіверська центральна міська лікарня ім. І.В.Буяльського», у т.ч. Амбулаторія і відділення:
 - Переливання крові;
 - Діагностичне;
 - Стаціонарного догляду(терапевтичне, неврологічне, кардіологічне, дитяче)
 - Хірургічне (хірургічне, травматичне, гінекологічне, отоларингологічне, урологічне)
 - Інфекційних хвороб;
 - Анестезіологічне з ліжками інтенсивної терапії.

Лікарня увійшла до переліку опорних закладів охорони здоров'я області. Вона віддалена на 50 км від кордону, а отже має стратегічне значення і тому існує потреба створення повноцінного медичного містечка.

Лікарня надає 8 пакетів медичних послуг. На початку 2021 р. у ній було 110 ліжок, тобто 43,7 на 10 тисяч мешканців – удвічі менше, ніж в середньому по області. Із грудня 2020 р. 45 ліжок виділили для пацієнтів з COVID19, що автоматично зменшило обсяг процедур та операцій, які виконували до того часу.

Інколи мешканці змушені їхати за медичними послугами в інші міста, як от Чернігів, Шостка, Короп. Нажаль, і надалі існують проблеми з технічним обладнанням лікарні і нестачею фахівців.

Необхідно дообладнати операційну, відремонтувати пологову палату і терапевтичне відділення, створити реабілітаційний центр, організувати надання послуг гемодіалізу (вони потрібні п'ятьом мешканцям), придбати транспортні засоби для віддалених сіл. 2020 року оновили матеріально-технічну базу лікарні, зокрема відремонтували відділення невідкладної допомоги, встановили кисневу станцію, томограф і рентген.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

У лікарні працює 43 лікарі і 93 медичні працівники середньої ланки. Середня заробітна плата лікарів – найнижча в області. Бракує лікарів практично з усіх спеціальностей, з іншим медичним персоналом проблем немає. Протягом семи останніх місяців у громаду прибули чотири молоді спеціалісти, а треба ще шість. Раніше у районі діяла програма підтримки лікарів, придбали два помешкання, треба ще шість. Триває робота з приваблення молодих спеціалістів – налагоджено співпрацю з медичними закладами вищої освіти у Сумах, Києві і Харкові.

Існує проблема недостатньої комунікації між первинною і спеціалізованою ланками медичної допомоги. Необхідно оптимізувати витрати і підвищити ефективність медичної допомоги, наприклад, координувати закупівлі, оптимізувати роботу лабораторій. Щоб уникнути конфліктів, керівництво громади розглядає можливість об'єднання первинної і вторинної ланок у єдину юридичну особу, але це суперечить чинному законодавству.

Критичні проблеми є й у системі екстреної медичної допомоги – виклики відбуваються через Чернігів, інколи бригади швидкої відмовляються приїжджати або довго їдуть на виклик. Часто диспетчер скеровує пацієнта до сімейного лікаря або радить самому приймати ліки. Автомобіль швидкої медичної допомоги приїжджає в село, але це триває дуже довго.

У місті діє відділ Чернігівського обласного центру екстреної медичної допомоги і медицини катастроф.

Стан здоров'я мешканців

У громаді проживає 65 осіб, хворих на ВІЛ. Це досить високий показник.

Багато пацієнтів усіх вікових груп мають алкогольну залежність. Алкоголізм – поширене явище як у місті, так і по селах. Причини цього треба шукати у відсутності постійної роботи і низькому соціальному статусі мешканців.

Комплексом обов'язкових профілактичних щеплень 2020 р. охоплено 93,3% дітей віком до одного року. Невиконання плану вакцинації зумовлене відмовою батьків.

Загальний показник захворюваності у районі перевищує середнє значення по області. На це впливає структура населення за віком і наслідки аварії на Чорнобильській АЕС.

Найчастіше причиною смерті на території громади стають серцево-судинні (79,3%) та онкологічні захворювання (8,9% через низький рівень діагностики і недбале ставлення мешканців до свого здоров'я). У громаді немає лікаря-онколога, тривають пошуки такого фахівця для роботи у лікарні.

д) Соціальний захист

За надання послуг у сфері соціального захисту у громаді відповідає «Управління соціального захисту населення, сім'ї та праці», у якому працює 24 особи. Управління реалізовує 13 соціальних програм, надає усі види соціальних послуг і 67 видів соціальної допомоги. Державні соціальні допомоготримують майже 1,3 тис. осіб, а різні форми адресної допомоги – понад 6 тисяч.

У квітні 2021 року закінчився перехідний період, протягом якого Центр надання соціальних послуг Новгород-Сіверської міської ради, який раніше обслуговував місто, став наступником Територіального центру надання соціальних послуг, який обслуговував весь район, за винятком міста.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

До структури служб соціального захисту входять:

- Фронт-офіс управління соціального захисту населення, сім'ї та праці, який приймає та обробляє документи. Систему «Соціальна громада» встановлено у двох пунктах, але планують встановити її у кожному старостаті. На перешкоді стоїть велика кількість сіл і відсутність у деяких з них доступу до інтернету. Зараз заяви можна подавати особисто в офісах старост, звідки їх забирають чиновники з міста.
- Служба у справах дітей.

У громаді зареєстровано 23 дитини-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, 96% серед яких виховуються у дитячих будинках сімейного типу громади. Активно ведеться інформаційна кампанія для мешканців, які можуть усиновити дітей, стати прийомними батьками чи піклувальниками.

На обліку служби у справах дітей перебуває 21 дитина із 16 сімей, які опинились у складних життєвих обставинах.

При міській раді діє дорадчий орган – Комісія з питань захисту прав дитини.

- Територіальний центр соціального обслуговування, у якому працює 70 осіб. У структурі Центру діє відділення соціальної допомоги вдома для мешканців сіл (його послугами користується 370 осіб похилого віку) і стаціонарне відділення для 21 особи.

Громада надала працівникам усе необхідне обладнання, тут немає жодних проблем. Запроваджують систему оцінювання якості послуг, оцінювання проводять кожних два роки.

е) Громадська безпека

У громаді діє районний відділ поліції, у якому працює 40 осіб. Недобір кадрів складає 14 осіб. Цілодобово чергує слідчо-оперативна група. Поліція системно співпрацює з комунальними закладами громади, проводить спільні виїзди з працівниками сфери освіти і соціального захисту.

Протипожежну охорону і антикризове реагування здійснюють такі структури:

- Районний відділ Головного управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Чернігівській області (ГУДСНС) (5 працівників);
- Державна пожежно-рятувальна частина №7 (35 працівників);
- 2 команди комунальної місцевої пожежної охорони (12 осіб);
- 6 місцевих пожежних команд по селах (21 працівник). У їхньому розпорядженні – транспортні засоби, необхідне обладнання і засоби.

Протягом 2020 р. до поліції надійшло 3962 повідомлень про правопорушення і 307 заяв від громадян, зареєстровано 437 злочинів. Скоєно 55 тяжких злочинів, 17 з них розкрито. Зареєстровано 2399 адміністративних правопорушень.

Середній час прибуття поліції на місце події по місту складає 7 хв 53 с, по району – 20 хв 30 с.

Протягом 2020 р. відбулося 37 ДТП і зафіксовано 79 випадків водіння у стані алкогольного сп'яніння. Щоб покращити безпеку руху, необхідно привести у належний стан дорожнє покриття, оновити

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

дорожні знаки, прокласти велосипедні доріжки, встановити обмежувачі швидкості та облаштувати паркінг біля лікарні.

Протягом 2020 р. на вулицях громади зафіксували:

- продаж самогону та інших алкогольних виробів домашнього виготовлення – 327;
- крадіжки в помешканнях – 70;
- дрібне хуліганство – 23, у т. ч. злочинне – 5;
- шахрайство – 16;
- наркозлочини – 13, з незаконного обігу вилучено 694,7 г наркотичних речовин;
- пограбування / розбій – 4/2, встановлено 7 правопорушників, 3 з них затримано.

Загалом у громаді зареєстровано 13 раніше судимих і 59 осіб, звинувачених у домашньому насильстві. Упродовж 2020 р. надійшло 124 виклики, пов'язані з фактами домашнього насильства, складено обвинувальні висновки по 85 справах і видано 51 заборонний припис.

У громаді зареєстровано 905 одиниць зброї. Скоєно тільки один злочин, пов'язаний зі зброєю.

Час від часу поблизу кав'ярень і магазинів виникають проблеми, пов'язані з порушенням громадського порядку внаслідок розпивання алкоголю, трапляються бійки. Останнім часом зустрічаються випадки хуліганства, вчиненого групою осіб, які зачіпають прохожих. Мешканці, зокрема молодь, не дуже безпечно почуваються у таких місцях, коли настають сутінки.

Характерна особливість громади – значна загроза виникнення лісових пожеж. Трапляються випадки загоряння торфу.

Пожежні команди здійснюють в середньому 90 виїздів на рік на гасіння лісових пожеж і майже 30 виїздів на інші випадки.

Територія Биринськогостаростинського округу під час весняних повеней повністю відрізана від центру громади, а транспортне сполучення можливе тільки через місто Шостка сусідньої Сумської області – відстань 90 км.

Найближчим часом планують створити місцеві пожежні команди ще у трьох селах.

ж) Дороги і дорожня інфраструктура

Протяжність доріг з твердим покриттям у місті складає 62%, у сільській місцевості – менше 50%. Майже 80% доріг потрібно ремонтувати. Ремонтувати треба і частину доріг інших категорій. У громаді існує проблема з постачанням товарів у деякі села – є такі дороги, якими постачальники не хочуть їхати.

У місті встановлено 1851 точка вуличного освітлення, які покривають 82% території міста. У селах цей показник складає ледве 8%, більше половини сіл практично не освітлені.

Дорожні знаки і пішохідні переходи встановлені у місті, поблизу всіх шкіл, на дорогах зі значною інтенсивністю руху. У сільській місцевості майже немає переходів (тільки у трьох селах). На вулицях немає світлофорів. Потрібно змінити організацію руху на перехресті вулиць Шевченка і Вокзальної.

Тротуари облаштовані в центральній частині міста, 95% з них треба ремонтувати, наявну мережу треба розширити. У селах практично немає тротуарів, тільки у центрах трьох найбільших сіл.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Не всі об'єкти соціальних послуг відповідають вимогам доступності для осіб з інвалідністю.

У громаді немає велосипедних доріжок. У місті багато мешканців користуються велосипедом, тому велосипедні доріжки справді потрібні. Ширина доріг не дає змоги збудувати велосипедну інфраструктуру.

Культура як пішохідного, так і велосипедного руху відсутня. Пішоходи не користуються переходами, навіть якщо вони є. Ні пішоходи, ні велосипедисти не використовують світловідбиваючих елементів.

Головне завдання міста у цій сфері – прокласти тротуари.

з) Місцевий транспорт

На території міста діють два автобусні маршрути, ще шість маршрутів обслуговують приміську зону. Частина пасажирських перевезень перевізники здійснюють без офіційно встановлених регулярних маршрутів.

У місті замало рейсів і маршрутів. Собівартість проїзду висока – сягає 12–13 грн на пасажира. Єдина можливість – компенсації з бюджету громади. Розмір таких компенсацій високий, адже ціна проїзного квитка складає 1 грн. Сполучення між селами і містом має схожі проблеми – великі відстані і мала кількість пасажирів. Собівартість проїзду одного пасажира у віддалені села складає понад 50 грн, а ціна квитка – 10 грн. У бюджеті на 2021 р. передбачено 800 тис. грн на компенсацію вартості проїзду.

У місті дуже популярні таксі, але майже всі, крім одної, не зареєстровані офіційно.

Територією громади проходять ще й транзитні маршрути зі сіл до Чернігова з проїздом через Новгород-Сіверський.

Відомчого пасажирського транспорту немає, перевезення організують тільки для працівників лісового господарства.

и) Інфраструктура, яка використовується у домашніх господарствах (ТПВ, каналізація, газ тощо)

Водно-каналізаційне господарство

87,2% мешканців міста під'єднані до централізованого водопостачання, але тільки 5,6% – до каналізаційної мережі. Виникають проблеми із забезпеченням безперебійного водопостачання – мережа й обладнання дуже навантажені і технічно зношені на 80%.

Централізованого водопостачання немає тільки у селах колишніх Биринської, Блестівської, Дігтярівської, Ларинівської, Попівської, Смяцької сільських рад. Усі інші частково приєднані до мережі. Мешканці викопують власні колодязі. Зараз немає великих проблем з водою, рівень вони суттєво не впав.

У сільській місцевості немає централізованої системи відведення стічних вод.

Управління побутовими відходами

Комунальне підприємство «Добробут» здійснює на території міста збір з контейнерів, вивезення і складування твердих побутових відходів на сертифікованому полігоні площею 5 га. Полігон діє з 1992 року, а прогнозований термін експлуатації завершується 2030 року. Проектна потужність полігону –

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

59 тис. тон побутових відходів. У місті встановлено 180 контейнерів, цього замало. На території усіх старостинських округів є свої сміттєзвалища.

У місті встановлено п'ять окремих контейнерів для паперу. По селах роздільний збір побутових відходів не проводять.

Комунальне підприємство має у своєму розпорядженні два сміттєзбиральні автомобілі, але вони технічно зношені, їх треба замінити. Громада планує зробити це за кошти програми DOBRE. Восени з'являється ще одна проблема – мешканці викидають до контейнерів залишки рослинності та листя і перевантажують систему.

Існує велика проблема зі стихійними сміттєзвалищами – навіть у місті, а особливо по селах. Цю проблему ускладнює ландшафт території – сміття викидають у западини і його важко звідти забрати.

Поліція не вчиняє активних дій у цій сфері. У міській раді працює інспектор з благоустрою, який складає протоколи. А ще виникає проблема зі спалюванням сміття і залишків рослинності, листя тощо. Інспектору дуже складно скласти протокол за спалювання сміття, оскільки це відбувається на приватній території. Такий протокол може скласти тільки поліція спільно з екологічною інспекцією. У місті масштаби спалювання зменшилися, але у селах проблема все ще залишається актуальною.

Екологічна культура мешканців перебуває на дуже низькому рівні.

Серед 33 ОСББ тільки одне підписало договір з комунальним підприємством на вивезення побутових відходів і залишків рослинності.

Постачання електроенергії і тепла

За постачання електроенергії відповідає районний структурний підрозділ АТ «Чернігівобленерго». Доступ до електроенергії мають 100% мешканців. Постачання електроенергії більш-менш стабільне, перерви можуть виникати внаслідок поганої погоди через значні відстані між селами і велику протяжність мережі (деякі села розташовані на відстані 60 км від адміністративного центру громади).

АТ «Чернігівоблтеплокомуненерго» забезпечує тепlopостачання тільки до деяких бюджетних установ і закладів міста, населенню цю послугу не надають. До централізованого опалення приєднані три заклади освіти, медичний коледж, міська рада, школа-інтернат, Будинок культури і лікарня. Якість послуг задовільна, однак необхідно провести комплексну модернізацію систем опалення і приміщень. Велика відстань до котельні призводить до значних втрат і зростання собівартості тепlopостачання.

Централізоване постачання гарячої води взагалі відсутнє.

Доступ до інтернету

Ці послуги надають два підприємства – АТ «Укртелеком» і «ВІНЕР ТЕЛЕКОМ».

Кабельний швидкісний інтернет доступний тільки у місті. По селах є тільки мобільний інтернет або сателітне з'єднання, якість погана, у деяких селах взагалі немає інтернет-з'єднань. Проблема викликана близькістю до державного кордону і значними відстанями між селами з малою кількістю мешканців. Існують проблеми навіть у деяких частинах міста (залежно від провайдера).

Провайдери не зацікавлені розвитком мережі – надто мало потенційних абонентів.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

4.2. Адміністрація громади

а) Апарат і виконавчі органи міської ради

Загальна кількість працівників апарату і виконавчих органів міської ради складає 207 осіб (у т.ч. керівний склад – 30 осіб). Жінки складають майже 60% персоналу.

До структури апарату міської ради входять (загалом 100,5 штатних одиниць):

- Керівництво (міський голова, секретар ради, три заступники, керуючий справами виконавчого комітету, 24 старости) – 30 штатних одиниць;
- Загальний відділ – 3 штатні одиниці;
- Відділ управління персоналом – 2 штатні одиниці;
- Юридичний відділ – 2 штатні одиниці;
- Відділ бухгалтерського обліку, планування та звітності – 4 штатні одиниці;
- Відділ містобудування та архітектури – 2 штатні одиниці;
- Сектор внутрішнього фінансового контролю та аудиту – 1 штатна одиниця;
- Головний спеціаліст з інформаційних технологій – 1 штатна одиниця;
- Обслуговуючий персонал апарату – 55,5 штатних одиниць, у т.ч. 13,5 прибиральників службових приміщень, 23 спеціалістів і 13 опалювачів – здебільшого у старостах.

До структурних відділів належать (загалом 26 штатних одиниць):

- Відділ економіки – 3 штатні одиниці;
- Відділ житлово-комунального господарства – 3 штатні одиниці;
- Архів – 1 штатна одиниця;
- Відділ земельних відносин – 3 штатні одиниці;
- Відділ ведення Державного реєстру виборців – 2 штатні одиниці;
- Служба у справах дітей – 4 штатні одиниці;
- Відділ надання адміністративних послуг (ЦНАП) – 4 штатні одиниці;
- Відділ державної реєстрації – 4 штатні одиниці;
- Сектор з питань цивільного захисту, оборонної та мобілізаційної роботи – 2 штатні одиниці.

Відокремлені підрозділи зі статусом юридичної особи (загалом 24 штатні одиниці):

- Фінансове управління – 8 штатних одиниць;
- Відділ освіти, молоді та спорту – 4 штатні одиниці;
- Відділ культури і туризму – 2 штатні одиниці;
- Управління соціального захисту населення, сім'ї та праці – 24 штатні одиниці.

Крім цього, діють ще й:

- Благоустрій – 22,5 штатних одиниць;

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

- Місцеві пожежні команди(МПК) - 18 штатних одиниць.

ЦНАП створено ще 30 грудня 2014 р. Загалом у ньому надають 113 адміністративних послуг, зокрема:

- 27 районної державної адміністрації;
- 56 міської ради;
- 57 центральних органів виконавчої влади.

Протягом 2020 р. опрацьовано 7681 справу (у т. ч. видано 2953 довідки про склад сім'ї для отримання допомоги).

Якщо говорити про кадрові проблеми, то насамперед бракує спеціалістів з питань управління проектами, економіки і комунального господарства.

Зважаючи на те, що до складу громади увійшли великі сільські території, терміново треба знайти спеціалістів з питань розвитку сільського господарства і сільських територій.

До складу Виконавчого комітету входить 12 осіб, зокрема 8 чоловіків і 4 жінки.

Громада ще не має статуту, але над ним працює спеціально скликана група.

Система надання послуг та управління їх якістю

Коли мешканець звертається до міського голови з якоюсь справою у письмовій формі (особисто або поштою), її реєструють у Загальному відділі, в спеціальному реєстрі. Далі звернення потрапляє до міського голови, який скеровує справу начальнику відповідного відділу або іншого підрозділу громади. Нагляд над процесом розгляду звернення здійснює начальник Загального відділу. Після розгляду справи відповідь потрапляє до Загального відділу, який надсилає листа заявнику.

Мешканець може звернутися зі зверненням і в електронній формі, надіславши електронного листа (усі адреси електронної пошти вказано на вебсайті громади) або через відповідну форму для листів на веб-сайті громади. На веб-сайті наведено інформацію про процедуру подання запиту на надання доступу до публічної інформації. Такі запити реєструють і розглядають окремо. Дані про це щоквартально передають в область, а також оприлюднюють на веб-сайті.

Якщо мешканець подає звернення безпосередньо до відділів, то реєструють його аналогічно, як і в описаних вище випадках.

Кожен електронний лист реєструють так же, як і традиційний.

Якщо мешканці телефонують у міську раду, то здебільшого питання вирішують усно – передають відповідному заступнику міського голови. Справи у такому форматі не реєструють.

ЦНАП не має окремої системи приймання звернень – усі вони потрапляють до міської ради.

Кожен з членів керівництва громади має встановлені години прийому громадян. Зустрічі та їх результати реєструють у Загальному відділі.

Якщо мешканці звертаються до старости, то ці звернення стосуються, здебільшого, подання заяв на отримання матеріальної допомоги. Ці заяви старости передають у міську раду. Зараз триває опрацювання процедур для старост, їм виготовляють печатки (рішення про створення старостинських округів ухвалили нещодавно).

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Мешканець може звернутися з різними питаннями ще й до свого депутата, який направить це звернення до Загального відділу і повідомить мешканця про ухвалене рішення.

Насправді всі хочуть особисто звернутися до міського голови. За період від початку року до 15 березня до нього зареєстровано 560 звернень!

Скарги реєструють окремо. Часто мешканці подають їх особисто, частину – через гарячу лінію міської ради, де їм відразу називають час виконання. Скарг поступає небагато, здебільшого вони стосуються соціальних виплат.

Раз на тиждень керівництво громади збирається на нараду. На ній присутні міський голова і його заступники, керівники відділів і комунальних установ, головний лікар лікарні, директор Центру надання соціальних послуг.

Голова особисто відвідує усі старостати згідно зі спеціальним графіком. Такі візити відбуваються практично щомісяця.

У березні відбулися громадські слухання проекту бюджету. Оголошення про захід опублікували на веб-сайті і в газеті. Кожен мешканець міг прийти на ці слухання.

б) Рада громади

До складу депутатського корпусу міської ради входить 26 депутатів, зокрема 18 чоловіків (69%) і 8 жінок (31%), обраних на виборах 25.10.2020 р.

У раді представлено сім політичних партій, кожна з яких має від двох до шести мандатів.

Депутати працюють у трьох постійних депутатських комісіях.

Між депутатами налагоджено конструктивну співпрацю. Існує деяка опозиція, але останнім часом робота ради стала більш врівноваженою. Більшість найпроблемніших питань вже розв'язали, тому ситуація заспокоїлася.

в) Адміністративні проблеми міської ради

Специфіка громади полягає у дуже великій за площею території (1.803,6 км²), значній кількості колишніх рад (25), дуже великій кількості населених пунктів (85), що призводить до низької середньої щільності населення – 13,7 осіб на 1 км², а в сільській місцевості цей показник удвічі менший. Усе це суттєво ускладнює управління громадою і робить його дуже витратним.

Перед виборами 25.10.2020 р. до складу ОТГ входило лише дві колишні ради, а Новгород-Сіверський ще раніше мав статус міста обласного значення. Тому керівництво громади не має досвіду управління величезними приєднаними сільськими територіями, а організаційну структуру виконавчого апарату ще не підготували до виконання таких функцій.

Діюча мережа бюджетних закладів (освіта, культура, охорона здоров'я) надто розгалужена, енергоємна, неефективна і не відповідає існуючим можливостям і потребам. У громаді однозначно надмірна кількість діючих комунальних підприємств, які здебільшого займаються водопостачанням.

Бюджет громади надто малий (доходи на одного мешканця нижчі, ніж у сусідніх громадах), щоб профінансувати соціальні та інфраструктурні завдання, як порівняти з потребами та очікуваннями мешканців. Високий рівень поточних витрат негативно впливає на можливість проведення ремонтних, модернізаційних та інвестиційних робіт. Видатки на освіту в 2021 р. складуть майже 60%

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

загального обсягу видатків бюджету; додатково до отриманої з державного бюджету освітньої субвенції планують витратити 54,8 млн грн. Водночас, видатки на утримання апарату і виконавчих органів міської ради значно вищі, ніж в інших громадах.

Дуже важливою проблемою є нестача кадрів. Це стосується не тільки самої міської ради, а й систем освіти та охорони здоров'я.

Серед найважливіших проблем, спричинених зовнішніми факторами, можна назвати нестабільне законодавство та звужений горизонт планування, викликаний непередбачуваністю обсягу трансфертів з державного бюджету у бюджеті громади та інших правових норм.

Перед новим керівництвом громад постають такі ключові проблеми:

- 1) Як саме розпоряджатися наявним бюджетом і збільшити обсяг доходів завдяки ефективнішому стягненню податків, стимулюванню економічного розвитку і залученню зовнішньої допомоги з вітчизняних і закордонних джерел?
- 2) Як оптимізувати використання майна (яке надто велике і втратило первісну вартість), щоб уникнути типової для багатьох нових громад поведінки, яка полягає у прагненні відремонтувати і провести модернізацію усіх комунальних будівель, не проаналізувавши заздалегідь витрати на їх утримання і перспективи ефективної експлуатації (зокрема, прогнози зміни кількості мешканців/користувачів)?
- 3) Як ефективно управляти дуже великою територією зі значною кількістю населених пунктів, щоб задовольнити потреби усіх мешканців?

Треба додати, що після виборів 25.10.2020 р. громада не мала змоги відразу розпочати повноцінну діяльність у новому форматі, започаткувавши багато необхідних змін, оскільки помер новообраний міський голова і 17.01.2021 р. відбулися нові вибори голови. Таким чином, Новгород-Сіверська територіальна громада, розширена від 2 до 25 колишніх рад, четверта по Україні за площею, почала повноцінно функціонувати лише з лютого 2021 р.

г) Стосунки із сусідніми громадами і районом

Зі сусідніми громадами налагоджено конструктивні і приязні стосунки. У районі залишилося 4 громади і цілком логічно було налагодити між ними співпрацю. Офіційних договорів про міжмуніципальне співробітництво на сьогодні не укладено.

З районом у громади були деякі конфлікти, коли Новгород-Сіверський отримав статус міста обласного значення і почав формувати нові виконавчі структури. Зараз триває співпраця, процес передачі майна відбувся без жодних проблем, у власність громади передали все майно.

д) Громадська оцінка діяльності місцевої влади

У теперішньому форматі громада діє лише з лютого 2021 року, тож мешканцям складно достовірно оцінити результати діяльності місцевої влади.

Безумовно, мешканці населених пунктів, які протягом двох років входили до складу ОТГ, встигли зауважити багато позитивних змін, насамперед у сферах освіти, культури, охорони здоров'я і соціального захисту.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Процес переконання мешканців у доцільності нового «устрою» буде нелегким, адже перед керівництвом громади стоїть багато викликів і необхідність ухвалення складних рішень.

Серед найважливіших завдань безумовно буде необхідність активізації місцевої спільноти і залучення її до процесу ухвалення рішень, а далі – до запровадження змін. Зараз масштаб залучення мешканців, якщо вимірювати його кількістю активних громадських організацій чи використанням можливостей бюджету участі, зовсім незадовільний.

Об'єктивні дані про думку мешканців можна буде отримати за результатами детального опитування домогосподарств, запланованого в рамках програми DOBRE.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

5. Проблеми і потреби¹територіальної громади

5.1. Інфраструктура

В аналізі інфраструктуру поділено на дві підгрупи – технічна (водогони, каналізація, дороги, тротуари, освітлення, система поведження з ТПВ) і соціальна (об'єкти освіти, культури, спорту, дозвілля, охорони здоров'я, соціального захисту).

Технічна інфраструктура

Головна **проблема**, на яку звертають увагу мешканці, – стан доріг на території громади (80% треба ремонтувати). Тротуари є тільки у центральній частині міста, 95% з них треба ремонтувати, а наявну мережу – розширити. У громаді немає велосипедних доріжок, хоч багато мешканців користуються велосипедом. Не всі громадські об'єкти загального користування відповідають вимогам доступності для осіб з інвалідністю. У селах потреби у вуличному освітленні задоволено ледве на рівні 8%.

Пасажи́рський громадський транспорт діє тільки у місті та в його околицях і то не в достатньому обсязі.

Для багатьох мешканців, особливо в часи пандемії і дистанційного навчання, ключовим питанням став доступ до швидкісного інтернету. З огляду на низьку щільність населення і близькість державного кордону, розширення інтернет-мережі – дуже складне завдання.

Наступне місце займає водно-каналізаційне господарство – ступінь покриття громади водопровідною та каналізаційною мережами незначний. Щоб забезпечити усім мешканцям доступ до мережі, потрібно затратити багато коштів, оскільки роботи здебільшого доведеться проводити на розпорошених сільських територіях. До того ж, якість води у колодязях все гірша через забруднення сільськогосподарською хімією і побутовими стічними водами.

Ще одна проблема стосується системи управління твердими побутовими відходами – фактично відсутнє сортування (діє тільки в місті і тільки пластик). Існує значна проблема зі стихійними сміттєзвалищами. Розв'язання цих питань – одне з найбільш термінових завдань.

Соціальна інфраструктура

Діюча мережа комунальних закладів надто енергоємна, неефективна і не відповідає теперішнім потребам громади.

Головна проблема у сфері освіти – малі, малокомплектні школи (у 10 з 15 школах кількість учнів не перевищує 100 осіб), старіючі кадри, нестача вчителів предметів природничо-математичного циклу. Потрібно оновлювати матеріально-технічну базу шкіл. Дуже висока вартість перевезення учнів, зважаючи на великі відстані.

У сфері культури головна проблема полягає у відсутності належних умов для ведення діяльності. Не всі приміщення закладів культури опалюються, бракує обладнання. У жодній бібліотеці, крім центральних у місті, немає комп'ютерного обладнання і доступу до інтернету.

¹Зведений перелік усіх проблем, потреб, потенціалів та елементів SWOT-аналізу у звіті наведено в ієрархічному порядку – починаючи з найважливіших.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Найбільша проблема у сфері спорту – відсутність деяких інфраструктурних об'єктів (потрібен спортивний комплекс, тренажери, багатофункціональні спортивні майданчики), а ті, що є, вже застаріли.

У сфері охорони здоров'я насамперед бракує медичного персоналу. Технічний стан приміщень медичних закладів вимагає подальших ремонтів. Треба постійно доповнювати й оновлювати обладнання. Заклади охорони здоров'я здебільшого розташовані у типових приміщеннях, збудованих у 60-х, найпізніше 70-х, роках минулого століття. Там, переважно, не проводили значних ремонтів. Крім деяких винятків, розмір будівель значно перевищує теперішні потреби.

Найбільша проблема у сфері соціального захисту – це відсутність власного автомобіля і доступу до інтернету у деяких селах, що робить неможливим встановлення там системи «Соціальна громада».

5.2. Економіка і ринок праці

Головна проблема полягає у надто малій кількості оплачуваних належним чином робочих місць. Заробітна плата низька. Рівень фактичного безробіття у селах – високий, але детальних даних немає. Великі міста України та інші країни забирають найбільш ефективних працівників. З іншого боку, у деяких сферах бракує фахівців, наприклад лікарів, спеціалістів виконавчих органів управління чи вчителів.

Досить поширене явище – тіньова зайнятість. Багато мешканців ведуть господарську діяльність без офіційної реєстрації.

Землі у громаді не такі родючі, як в інших громадах області. Попри великі обсяги рослинництва, переробна галузь розвинена слабо. Виробляється мало товарів з високою доданою вартістю. На території громади немає великих підприємств, які пропонували б багато робочих місць.

Відсутні будь-які форми підтримки бізнесу – на етапі відкриття підприємств, у процесі діяльності, при встановленні контактів. У громаді та в околицях немає навчальних центрів, які готували б до роботи на сучасному виробництві.

У селах дуже слабо розвинений сектор послуг для населення.

Не використовується туристичний потенціал, позаяк відсутня належна інфраструктура і послуги з обслуговування гостей. Особливо бракує місць відпочинку.

Відсутня туристична інформація і система її поширення, зокрема поза межами громади.

Потреби у сфері економіки можна розбити на загальнодержавні і місцеві. До перших треба віднести зміну законодавства на сприятливіше для підприємців (нижчі податки і ціни на електроенергію та газ, менше бюрократії), забезпечення зовнішньої підтримки на етапі започаткування господарської діяльності (напр., консультування, доступніші кредити).

Серед місцевих потреб, на які має вплив громада і мешканці, – створення робочих місць, здебільшого завдяки залученню інвесторів. Має відбутися поступова диверсифікація зайнятості за рахунок розвитку сфери послуг і сільського господарства (вирощування нових культур, розвиток тваринництва), а також переробної галузі. Дуже важливо налагодити співпрацю між аграріями. Це дасть змогу отримати вищі ціни, обмінюватися досвідом, спільно купувати все необхідне (нижчі ціни) чи використовувати обладнання.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

5.3. Довкілля

Суттєву проблему для довкілля створює сільське господарство, у якому використовують велику кількість добрив і пестицидів, що призводить до погіршення якості ґрунтів і води у колодязях.

Наступна проблема полягає у низькому рівні покриття території громади каналізацією, внаслідок чого стічні води зливають у ґрунт і забруднюють води.

Руйнівне господарювання і кліматичні зміни призводять до висихання малих річок або зменшення рівня води у них. Водойми на території громади забруднені.

Все ще слабо розвинена система вивезення і сортування твердих побутових відходів спричиняє забруднення довкілля. Відходи викидають на стихійні сміттєзвалища.

Багато людей спалюють сміття і залишки рослинності. Екологічна свідомість мешканців низька, а екологічно-просвітницькі заходи проводять нечасто.

Найважливіша потреба, яку називали співрозмовники, – запровадження повноцінної системи управління твердими побутовими відходами і розвиток водно-каналізаційної мережі.

5.4. Соціальні питання

Найбільша проблема соціального характеру полягає у відсутності перспектив життя на задовільному рівні у багатьох мешканців (особливо в молоді). До цього призводить недостатня кількість робочих місць, безробіття, низький рівень заробітної плати, незадовільні житлові умови, обмежений діапазон послуг і можливостей для цікавого проведення вільного часу.

Мешканці скаржаться на погану якість доріг, проблеми з медичною допомогою у селах, проблеми з доступом до інформаційних технологій (у віддалених селах), обмежений сектор послуг.

Багато застережень стосувалися питань освіти – нестача вчителів (зокрема природничо-математичних предметів), дуже обмежена можливість здобуття професійної освіти.

Молодь хотіла б мати місця для цікавого проведення вільного часу, особливо за несприятливих погодних умов.

Наслідком усіх цих проблем стає еміграція, яка інколи призводить до розпаду сімей. Від'ємне сальдо міграції у поєднанні з від'ємним природним приростом призводять до різкого скорочення чисельності і старіння населення (понад 28% мешканців – особи віком старше 60 років). У 7 з 85 населених пунктів громади взагалі немає мешканців, а в 19 селах проживає менше 20 осіб.

Співрозмовники часто згадували низький рівень громадської активності. Мешканці беруть участь тільки у заходах, які організовує громада, неохоче долучаються до толок чи суботників. На конкурс бюджету участі 2021 р. не подали жодного проекту!

У громаді дуже слабкий рівень внутрішньої інтеграції.

Розташування у прикордонній зоні з Росією та Білоруссю призвело до поступового вимирання автентичних народних обрядів, традицій та звичаїв і, навіть, української мови у чистому вигляді.

Важливою соціальною проблемою стало надмірне вживання алкоголю. Алкогольні напої і цигарки легко доступні для молоді.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Додають проблем небезпечні місця гуртування осіб, які розпивають алкогольні напої, тут трапляються бійки і руйнування майна. Реакція поліції бажає бути кращою.

Найважливішою **потребою**, задоволення якої матиме вирішальний вплив на ситуацію, однозначно можна вважати економічний розвиток громади, в результаті якого буде створено нові робочі місця. Важливо, щоб громада підтримувала активність мешканців, як на етапі започаткування власного бізнесу, так і в процесі розвитку сфери сучасного сільського господарства і переробної галузі.

Варто подбати ще й про підвищення активності місцевої спільноти, підтримуючи ініціативи знизу і громадські організації. Ще одна потреба полягає у створенні умов для активного дозвілля мешканців. Для цього насамперед треба розвивати спортивно-рекреаційну інфраструктуру.

Ключовим, можливо й найважливішим, питанням є формування української ідентичності і докладання зусиль для інтеграції мешканців у межах нової громади.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

6. Місцеві потенціали

Місцеві потенціали – це ті елементи, які можна використати під час реалізації завдань, спрямованих на задоволення потреб мешканців громади. Далі наведено зведений перелік таких потенціалів у різних сферах: адміністративний, економічний, екологічний і соціальний.

6.1. Адміністративний потенціал

Потенціал місцевих органів влади має служити якомога кращому задоволенню потреб мешканців.

До створення громади в остаточному форматі Новгород-Сіверський мав статус міста обласного значення, завдяки чому керівництво міста і працівники міської ради мають досвід самостійного управління. Людмила Ткаченко, теперішній міський голова, раніше займала посаду секретаря ради.

Можна вважати потенціалом колектив кваліфікованих працівників з досвідом роботи в органах місцевого самоврядування або в районній державній адміністрації. Вони усвідомлюють потребу підвищення своєї кваліфікації і здобування навичок роботи в нових умовах.

Мешканці мають змогу отримати адміністративні та соціальні послуги за місцем проживання – створено 25 старостинських округів, у кожному з них налагоджено адміністративне обслуговування населення.

Керівництво громади усвідомлює необхідність рішучих дій, спрямованих на забезпечення ефективного управління і використання комунального майна. Тим більше в умовах обмеженого бюджету і, водночас, необхідності створення якомога кращих умов для життя мешканців.

Треба звернути увагу на застосування різноманітних форм комунікації з мешканцями.

6.2. Економічний та екологічний потенціал

З точки зору перспектив економічного розвитку громада має вигідне географічне розташування і значний транзитний потенціал (межує з Росією).

Головним економічним потенціалом громади можна вважати землю – понад 58% території громади займають сільськогосподарські угіддя. Кліматичні умови сприятливі для розвитку рослинництва. Займатися рослинництвом тут дешевше, ніж у південній частині України, оскільки значно вища вологість і не потрібно застосовувати зрошення.

У громаді діє близько 30 середнього розміру с/г підприємств і фермерських господарств, які займаються вирощуванням зернових та олійних культур, розведенням великої рогатої худоби м'ясних і молочних порід. Існує значний потенціал для розвитку переробки сільськогосподарської продукції.

Все більше значення має бджільництво, зареєстровано торгіву марку «Сіверські меди», відому не тільки в країні, а й за кордоном.

Варто відзначити наявність дешевої (некваліфікованої) робочої сили.

Громада має значний туристичний потенціал, сформований багатоміліардною історико-культурною спадщиною і наявністю великої кількості цінних пам'яток. На території громади є багато цікавих природних об'єктів (ліси, водойми), але все це треба облаштувати під туристичні цілі і розробити систему популяризації туристичних принад громади.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

6.3. Соціальний потенціал

Соціальний потенціал не можна вважати найсильнішою стороною громади, здебільшого через еміграцію найенергійніших мешканців і труднощі інтеграції стількох розпоросених сіл на її території.

До нечисленних ініціатив знизу належить діяльність Молодіжної ради, ОСББ і спортивна активність, наприклад нордична ходьба. Спортивні клуби і секції відвідує багато осіб. Мешканці усіх сіл і міста користуються велосипедами, це вже стало поширеним явищем.

У громаді проживає багато талановитих народних майстрів.

Мешканці беруть дуже активну участь в організованих громадою культурно-масових заходах, фестивалях, заходах з нагоди релігійних чи державних свят.

Високо можна оцінити масштаб і рівень соціальної допомоги, зокрема доступність соціальних послуг в усіх старостинських округах.

У громаді не виникають внутрішні конфлікти на релігійному чи національному ґрунті. На території громади діє декілька місцевих пожежних команд, державна пожежно-рятувальна частина і відділ поліції.

Жінки представлені в усіх сферах діяльності органу місцевого самоврядування, займають більшість штатних посад і багато керівних посад. Саме жінки активніше займаються громадською діяльністю, багато з них ведуть підприємницьку діяльність.

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

7. SWOT аналіз

Сильні сторони	Слабкі сторони
Загальні, що мають вплив на всі сфери життя в громаді	
<ul style="list-style-type: none"> Громада є приємним місцем життя з точки зору проведення вільного часу (привабливе природне середовище) та приязності і гостинності мешканців. Молодь хотіла б залишитись в громаді, якби тут були гарні умови праці і відпочинку. 	<ul style="list-style-type: none"> Перешкодами на шляху до розвитку громади і комфортних умов проживання в ній є: <ul style="list-style-type: none"> периферійне розташування (176 км до обласного центру та 321 км до Києва) значні відстані всередині громади (навіть 48 км до її центру, крайні села віддалені один від одного до 75 км) і обмежений рівень внутрішнього транспортного сполучення низький рівень заселеності сільських територій – значна кількість сіл з малою кількістю мешканців, в 7 селах взагалі ніхто не живе. Багато мешканців (особливо молодь) не вбачає перспективи життя в громаді на задовільному рівні (недостатня кількість робочих місць, низький рівень заробітків, незадовільні житлові умови, обмежена пропозиція послуг і можливостей проведення вільного часу). Демографічна криза, особливо на сільських територіях, що формує слабку перспективу економічного розвитку громади (від’ємний натуральний приріст та міграція, старіння населення)
Адміністрація органу місцевого самоврядування	
<ul style="list-style-type: none"> Досвід самостійного управління послугами в громаді – Новгород-Сіверський був містом обласного значення, зараз – адміністративний центр району. До громади перейшли висококваліфіковані працівники колишньої районної державної адміністрації. Високий рівень власних доходів в громаді (69,4% в 2020 році) Можливість отримання адміністративно- 	<ul style="list-style-type: none"> Громадою дуже складно управляти і організація управління є дорогавартісною через велику площу громади (1.803,6 км²), великої кількості старостинських округів (25), дуже великої кількості населених пунктів (85) при невеликій кількості мешканців (13,7 тисяч мешканців, густота заселення лише 18 осіб/1 км², а якщо відняти населення міста – то ще вдвічі менше). Відсутність досвіду в управлінні сільськими територіями (в ОТГ було лише місто і 1 сільська громад, до якої входило три села) Об’єкти комунального майна (особливо – будинки

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

<p>соціальних послуг в безпосередній близькості до місця проживання (в старостатах)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Усвідомлення необхідності впровадження змін та бажання покращення суспільно-економічної ситуації в громаді • Відкритість керівництва громади до комунікації з мешканцями, використання різноманітних форм • Запроваджений бюджет громадських ініціатив • Конструктивна співпраця з районом та сусідніми громадами • Значна кількість жінок в керівництві та виконавчих структурах адміністрації громади • Освіта: <ul style="list-style-type: none"> – Мережа закладів в близькій доступності для мешканців всіх населених пунктів – Задовільна якість навчання (думка молоді) – Кількість додаткових занять та їх теми задовольняють потребам. – Повністю забезпечене підвезення учнів – Інтеграційні класи в школах – Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ) та Центр професійного розвитку (ЦПР) в громаді – Дитячий оздоровчий заклад (табір «Десна») – Державна гімназія ім К. Д. Ушинського – навчальний заклад з гуртожитком – Медичний коледж • Повсюдний доступ до культури (багато закладів) • Широка пропозиція занять в сфері культури та спорту • Об'єднання будинків культури та 	<p>освіти, культури і охорони здоров'я) – завеликі як на актуальні потреби громади, кошти їх утримання є завеликими.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Технічний стан майна і його оснащення в більшості випадків поганий – вимагає ремонту та модернізації. • Низький рівень доходів бюджету громади в розрахунку на 1 мешканця. • Бюджетні проблеми, спричинені високими податками та замалою податковою базою. • Високі видатки на забезпечення управління громадою (18,3% в 2021 році). • Велика кількість комунальних підприємств, що забезпечують водопостачання на сільських територіях (15) -високі видатки на їх утримання. • Дефіцит спеціалістів – управлінці, лікарі, вчителі. • Освіта: <ul style="list-style-type: none"> – Високі видатки (58,4% бюджету в 2021 році, дофінансування з бюджету – 54,8 млн грн понад отриману освітню субвенцію) – Багато малих шкіл – Багато шкіл завеликих як на актуальні потреби – Незадовільний стан об'єктів та їх оснащення – Не всі вчителі достатньо залучаються до освітнього процесу – Недостатність вчителів – Багато учнів ходять до репетиторів, що підсилилось після запровадження дистанційного навчання (складність через проблеми з Інтернетом). • Культура: <ul style="list-style-type: none"> – Завеликі об'єкти – Часто погані умови – Дефіцит комп'ютерної техніки та якісного інтернету в селах – Високі видатки на працівників (працевлаштування на частину ставки, податки в повному обсязі) • Недостатня кількість та стан спортивних об'єктів • Охорона здоров'я та соціальна допомога: <ul style="list-style-type: none"> – Дефіцит лікарів
--	---

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

<p>бібліотек</p> <ul style="list-style-type: none"> • Лікарня визначена як опорна • Значне покращення стану об'єктів і оснащення служби охорони здоров'я • Висока оцінка рівня надання соціальної допомоги, запроваджена система оцінки якості надання послуг • Багато закладів безпеки в громаді (6 закладів пожежної безпеки – гарно оснащених, державна служба надзвичайних ситуацій, поліція) • Проект «Поліцейський громади» (формування на території громади постів поліції, створення посад місцевого поліцейського офіцера) 	<ul style="list-style-type: none"> – Низькі заробітні плати в охороні здоров'я – Все ще незадовільний технічний стан будинків служби охорони здоров'я – Замала кількість стаціонарних місць в лікарні – Відсутність комунікації і співпраці між первинною і вторинною ланкою медицини – Незадовільна робота служби екстреної медицини – Відсутність можливості становлення програмного комплексу «Соціальна громада» в всіх селах через проблеми з доступом до якісного інтернету – Відсутність власного автомобіля для соціальної допомоги. • Недостатній рівень реагування керівництва громади на пропозиції Молодіжної ради • Відсутність комплексної системи управління побутовими відходами • Відсутність партнерських громад за кордоном • Обмеженість видаткової частини власного бюджету громади, яку б можна було спрямувати на соціально-економічний розвиток • Відсутність комплексної програми управління сільських територій та зон відпочинку в громаді • Немає можливості виділення достатніх коштів на покращення туристичних об'єктів та зростання популярності громади як місця відпочинку і оздоровлення • Відсутність реклами туристичного потенціалу громади та маркетингової підтримки
<p>Інфраструктура та просторове управління</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Громадське автобусне транспортне сполучення в місті та його околицях + програма компенсації вартості проїзду (вартість квитків 1 грн) • Сертифікований полігон ТПВ в Новгород-Сіверському та сміттєзвалища в усіх старостатах • Доступність до залізничного і автотранспортного сполучення з центральною частиною країни 	<ul style="list-style-type: none"> • Дорожня інфраструктура: <ul style="list-style-type: none"> – Поганий стан доріг в громаді – Мало тротуарів – Немає велодоріжок – Поганий рівень утримання доріг в зимовий період – Дуже поганий рівень вуличного освітлення в селах. • Биринський старостинський округ в період весіннього розливу відрізаний від громади (об'їзд

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

	<p>90 км).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Відсутність регулярного пасажирського сполучення в частині громади або наявні перевезення занадто рідкі чи нерегулярні (наприклад – 1 раз в тиждень) • Архітектурні перепони для осіб з інвалідністю (як на вулицях, так і в об'єктах суспільної інфраструктури) • Слабкий або відсутній Інтернет в сільській місцевості • Низький рівень оснащення приватних домогосподарств послугами централізованого водопостачання та водовідведення • Значний рівень зношеності водопровідно-каналізаційної мережі в місті • Якість води в колодязях поступово погіршується • Суспільна інфраструктура (освіта, культура, спорт, відпочинок, охорона здоров'я) потребує значних видатків на ремонт, модернізацію та дооснащення. • Поганий стан громадських туалетів.
Економіка	
<ul style="list-style-type: none"> • Вигідне розташування з точки зору транзитного потенціалу • Наявність природних ресурсів (ліси, вода, крейда, пісок, глина, торф) • Доступність дешевої (некваліфікованої) робочої сили • Кліматичні умови сприяють розвитку сільського господарства • Повне використання всієї землі, придатної до ведення сільського господарства • Стабільна ситуація в аграрній галузі, нові види діяльності (наприклад, елеватор) • Поширення бджільництва, власна зареєстрована торгова марка медової продукції • Розвиток тваринництва • Потенціал розвитку переробки сільськогосподарської та споживчої продукції • Потенціал розвитку переробки деревини (значний рівень заліснення території) 	<ul style="list-style-type: none"> • Значна відстань від обласного центру, периферійне розташування • Родючість ґрунтів значно нижча, ніж в середньому по області • Високий рівень фізичної зношеності обладнання підприємств, технологічна застарілість • Недостатній рівень розвитку інфраструктури малого підприємництва • Низький рівень конкурентності та висока матеріало- і енергозатратність виробництва • Неоптимальний розподіл виробництва сільськогосподарської продукції в агрофірмах, значна частка монокультурного виробництва, слабо розвинута співпраця між аграріями • Низькі показники збільшення конкурентності промислових виробів та продуктивності продукції • Відсутність фінансових ресурсів на стабільну діяльність та подальший розвиток суб'єктів господарювання • Невідповідність пропонованого рівня заробітної платні та пропонованої пропозиції на ринку праці –

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

<ul style="list-style-type: none"> • Все більш активні жінки в бізнесі 	<p>це не задовольняє очікувань висококваліфікованих працівників. Особливо бракує спеціалістів робітничих спеціальностей (електрики, робітники, водії, працівники сфери послуг)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Обмежена кількість робочих місць через обмеженість та низький рівень диверсифікації місцевої економіки (сільське господарство, лісництво) • Незначний рівень переробної промисловості • Відсутніх великих підприємств, які створювали б робочі місця з високим рівнем заробітної платні • Значний рівень незареєстрованої економічної діяльності • Сезонність роботи у сільському господарстві (зокрема значний рівень неофіційної зайнятості), яка призводить до суттєвого зростання кількості безробітних у зимовий період • Невикористаний туристичний потенціал
<p>Навколишнє середовище та туризм</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Стабільний, поміркований клімат • Чисте повітря • Доступність місць з гарними краєвидами, водними об'єктами, річками та лісових масивів • Значна частина лісів (32,4% поверхні громади) • Новгород-Сіверський є одним з найстаріших міст України • Традиційна літературна спадщина – „Слово о полку Ігоревим”, музей • Наявність на території значної кількості релігійних об'єктів, пам'яток історії, архітектури та культури • Наявність старовинних об'єктів, комплексу монастирських споруд, які знаходяться в гарному стані • Наявність готельно-ресторанних послуг високого рівня • Наявність пропозиції сплавів плотами • Чистота громадських місць (площі, парки) 	<ul style="list-style-type: none"> • Забруднення навколишнього середовища через діяльність сільського господарства – використання великої кількості добрив та пестицидів, що стає причиною зниження якості земель та зниження рівню ґрунтових вод • Осушення та падіння рівня води в малих річках, забруднення водних об'єктів • В сільських колодязях вода виключно «технічна». • Відсутність системи вивезення сміття та його роздільного збирання (лише частково в місті, стихійні сміттєзвалища, спалювання сміття,) • Низький рівень екологічної свідомості мешканців • Невеликий рівень забезпеченості каналізацією в громаді, що призводить до потрапляння стоків в ґрунт і забруднення води • Недосконала туристична інфраструктура, погана якість доріг, туристичні маршрути не відзначені • Незначна кількість місць, де наявні умови організованого активного відпочинку для туристів. • Недостатня кількість цікавих туристичних продуктів для різних цільових груп

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

	<ul style="list-style-type: none"> • Туризм є досить вузькоспеціалізованим, активно діє тільки в період літніх відпусток • Недостатній рівень кваліфікації персоналу, який працює в туризмі • Відсутність можливостей доїзду громадським транспортом до туристичних об'єктів, розташованих на сільських територіях.
<p>Мешканці та громадська активність</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Привабливе місце для спокійного життя з точки зору близькості природи – чисте повітря, велика річка, ліси, гарні краєвиди. • Населення громади етнічно однорідне, внутрішні конфлікти відсутні. • Значна спортивна активність мешканців • Багато місцевих митців • Активна участь в заходах, що організуються громадою та церквою • Зростаюча роль жінок в суспільному і політичному житті 	<ul style="list-style-type: none"> • Складна демографічна ситуація (диспропорція статей, збільшення середнього віку населення, значна частина осіб пенсійного віку, зменшення населення сіл) • Виїзд кваліфікованих та працездатних мешканців з громади на роботу або на постійно • Професійна бездіяльність заробітчан, які повертаються в громаду • Більшість мешканців громади відчуває вплив негативних чинників, притаманних сільським територіям України: проблеми з технічною інфраструктурою та доступом до суспільних послуг задовільної якості. Відсутність перспектив життя в громаді на задовільному рівні провокує значний рівень міграції. • Високий рівень фактичного безробіття, що стає причиною негативних соціальних явищ • Недостатній рівень пропозиції в сфері активного проведення вільного часу, особливо для молоді та в зимовий час, передусім – в селах • Молодь має доступ до тютюну та алкоголю • Серйозною суспільною проблемою є алкоголізм, останнім часом стає більше випадків наркоманії. • небезпека для пішоходів та велосипедистів – не використовують відблискових елементів • Існують проблеми з безпекою – наявність груп, які можуть чіплятися і бити перехожих • Незначна громадська активність (на 30 зареєстрованих громадських організацій активно діє лише 7), не використання бюджету громадських ініціатив в 2021 році. • Незначний рівень ініціатив знизу

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

	<ul style="list-style-type: none"> Низький рівень внутрішньої інтеграції мешканців Занепад традиційних народних обрядів, традицій і звичаїв, а також – використання чистої української мови
Можливості	Загрози
<p><u>Загальнонаціональні:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Зміни на законодавчому рівні, що стосуються регулювання функціонування громад: <ul style="list-style-type: none"> реальна самостійність більше грошей в розпорядженні громади Більший доступ до джерел зовнішнього фінансування, в тому числі – на отримання грантів на вирішення місцевих проблем Повернення трудових мігрантів з отриманими професійними навичками та коштами на розвиток власного бізнесу Поступове покращення економічної ситуації я, як результат, покращення суспільного та матеріально-побутового становища мешканців Розвиток громадянського суспільства, збільшення активності мешканців <p><u>Місцеві:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Підвищення рівня зацікавленості мешканців громади, області та всієї 	<p><u>Загальнонаціональні:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Побоювання щодо інвестування в розвиток бізнесу, спричинене нестабільною економічною ситуацією та політичною ситуацією в країні Військовий конфлікт на сході України Зменшення субвенцій та дотацій на реалізацію суспільних завдань та інвестицій через погану бюджетну ситуацію в країні, в тому числі – через пандемію Недосконале законодавство, яке постійно змінюється, що вводить нові завдання для громад Складні умови отримання кредитів підприємцями Висока вартість електроенергії (особливо для юридичних осіб) Висока ціна на газ Високі податки та штрафні санкції Значна частка «сірої» зони Низькі ціни закупівлі сільськогосподарської продукції, монополізм представників переробної промисловості Слабкий загальний стан національної економіки, світова економічна криза Кліматичні зміни, що шкодять рослинництву Вплив пандемії коронавірусу на багато різних аспектів життя мешканців (в т.ч. – зменшення доходів бюджету, малоефективне дистанційне навчання, ускладнений доступ до охорони здоров'я, психологічні проблеми і т.і.) Відсутність формальних можливостей поєднання I і II рівня служб охорони здоров'я в громадах <p><u>Місцеві:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Русифікація місцевого населення, що проводилась протягом багатьох років Росією

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

<p>України щодо проведення вільного часу в привабливих природніх та культурних умовах на території громади</p>	<ul style="list-style-type: none">• В контексті військового конфлікту розташування громади біля кордону з Росією сприймається як потенціальна загроза для інвестицій і розвитку туризму в громаді.• Зменшення практично до нуля кількості туристів і приїздів бувших мешканців громади з Росії• Незавершеність земельної реформи (не передача всіх видів ґрунтів в управління громаді)• Відсутність погодження Міністерства культури і інформаційної політики на проведення оптимізації закладів культури в громаді.• Загроза пожерів• Суспільне незадоволення у випадку відсутності позитивних змін в громаді.
--	--

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

**Global
Communities**
Ukraine

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

8. Матеріали, які використовувались підчас формування Діагнозу

- Заявка Новгород-Сіверської міської громади на участь в 4 когорті Програми DOBRE (2020 рік)
- Офіційна сторінка громади <https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?tp=main>
- Офіційна сторінка громади в Фейсбук <https://www.facebook.com/novgorod.siversky>
- Портрет міста <https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=18915&tp=1>
- Міські програми <https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=18857&tp=1>
- План (Програма) соціально-економічного розвитку Новгород-Сіверської територіальної громади на 2021 рік
- Бюджет громади за 2020 рік та проект на 2021 рік <https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=22386&tp=1>
- Інформація газети та інтернет-порталу «Сіверський край» <http://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?tp=main>, <https://www.facebook.com/novgorod.siversky/>
- Дані та зведення, отримані з громади

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

**Global
Communities**
Ukraine

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

9. Список співрозмовників

- Керівництво громади – голова, заступники, керуючий справами
- Депутати ради
- Відділи: ЖКГ, культури, освіти, молоді та спорту, економіки, фінуправління
- Представники поліції
- Голова ОСББ
- Представники закладів освіти (гімназія)
- Керівники закладів охорони здоров'я – ЦПМСД, лікарня
- Керівники КП та лісгоспу
- Представники Центру зайнятості
- Фізичні особи-підприємці
- Представники Молодіжної ради

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Додаток 1. Список закладів освіти

	Рік будівництва чи капітального ремонту	Проектна потуж-ність	Кількість учнів	Кількість учнів / вихованців	Кількість педагогічних / технічних працівників	Видатки на 1 учня в рік, факт 2020 рік	Видатки на 1 учня в рік, план 2021 рік
Новгород-Сіверська гімназія №1 імені Б. Майстренка	1912	1250	802		106/80	20.965,71	26.475,94
Новгород-Сіверська ЗОШ I-III ступенів № 2	1940	350	205		48/31	29.215,12	37.263,41
Грем'яцька ЗОШ I-III ступенів	1940	300	133		38/19	38.323,19	40.890,97
Лісконогівська філія Грем'яцької ЗОШ I-III ступенів	1937	200	24		17/9	70.107,95	86.616,67
Лосківська ЗОШ I-II ступенів	1955	150	32		20/11	51.891,24	57.946,87
Смяцька ЗОШ I-III ступенів	1995	180	101		36/23	42.628,47	51.651,49
Стахорщинська ЗОШ I-II ступенів	1967	150	32		19/10	57.650,73	81.518,75
Новгород-Сіверський НВК "Дошкільний навчальний-загальноосвітній навчальний заклад I ступеня "Дзвіночок"	1995	160	160	90	52/25	32.683,60	35.766,00
Биринський НВК «ЗОШ I-III ст. - ДНЗ»	1974	360	37	5	27/15	58.373,72	67.988,10
Блиствський НВК	1999	198	60	16	34/18	51.641,60	56.710,53
Вороб'ївський НВК «ЗОШ I-III ст. – ДНЗ»	1976	392	32	7	26/15	61.013,54	70.428,21

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Дігтярівський НВК	1971	300	58	14	32/20	53.859,18	66.938,89
Студинська філія Дігтярівського НВК	1914	70	19	10	19/10	74.739,78	78.348,28
Орлівський НВК «ЗОШ I-III ступенів – дитячий садок»	1988	280	98	32	41/25	43.067,71	40.183,85
Печенюгівський НВК	1998	198	83	16	34/21	47.924,72	53.905,05
Чайкинський НВК	2003	160	135	27	39/22	36.666,39	41.585,19
Будо-Вороб'ївська філія Чайкинського НВК	1986	12		13	6/1	50.587,85	54.923
Грем'яцький заклад дошкільної освіти «Сонечко»	1915	39		27	13/3	46.884	60.077
Новгород- Сіверський ДНЗ ясла-сад "Ластівка"	1970	139		122	32/17	28.145	36.803
Новгород- Сіверський ДНЗ "8 Березня"	1910	120		95	28/10	26.804	34.918
Всього школи		4.698	2.011	217	Зайнятість 47,4%		
Всього ДНЗ			310	257	82,9%		
Всього			2011 учнів	474 вихованців	Всього 667, з них педпрацівники в - 385		

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Додаток 2. Список закладів культури

	Рік будівництва чи капітального ремонту	Проектна потужність (місткість головної зали)	Кількість працівників в / ставок	Кількість секцій та занять
Биринський сільський будинок культури		300 місць	3 / 2,5	5 гуртків
Блиствівський сільський будинок культури	1979	350 місць	3 / 2,75	5 гуртків
Горбівський сільський будинок культури	1957	250 місць	2 / 1,5	2 гуртки
Слобідський сільський клуб	1979	250 місць	2 / 1,5	3 гуртки
Будо-Вороб'ївський сільський будинок культури	1997	200 місць	4 / 4	6 гуртків
Бучківський сільський клуб	1969	155 місць	1 / 0,75	2 гуртки, потребує капремонту
Вороб'ївський сільський будинок культури	1986	260 місць	2 / 1,5	5 гуртків
Грем'яцький сільський будинок культури		400 місць	5 / 4,25	8 гуртків
Дігтярівський сільський будинок культури	1959	308 місць	3 / 1,75	4 гуртки
Горківський сільський будинок культури	1948	60 місць	3 / 1,5	2 гуртки, приміщення згоріло, працюють в пристосованому приміщенні
Кам'янсько-Слобідський сільський будинок культури	1933	100 місць	2 / 1	2 гуртки
Троїцький сільський клуб		150 місць	2 / 1	2 гуртки
Стахорщинський сільський будинок культури		250 місць	2 / 1	3 гуртки
Ковпинський сільський клуб	1986	215 місць	2 / 0,75	1 гурток
Пушкарівський сільський будинок культури	1989	80 місць	3 / 1,25	3 гуртки
Будищанський сільський клуб	1987	270 місць	2 / 0,75	1 гурток

Decentralization Offering Better Results and Efficiency (DOBRE)

Команський сільський будинок культури	1958	234 місць	1 / 0,75	2 гуртки
Кудлаївський сільський будинок культури	1958	250 місць	2 / 1,5	6 гуртків
Ларинівський сільський будинок культури	1964	230 місць	2 / 1,75	1 гурток
Фаївський сільський клуб	1973	180 місць	2 / 1	1 гурток
Бугринівський сільський клуб	1972	150 місць	1 / 0,25	1 гурток
Лісконогівський сільський будинок культури		400 місць	3 / 2	4 гуртки
Рогівський сільський клуб		140 місць	2 / 1,25	4 гуртки
Мамекінський сільський будинок культури	1994	300 місць	2 / 1,25	3 гуртки
Леньківський сільський клуб	1993	200 місць	2 / 1,25	3 гуртки
Михальчино-Слобідський сільський будинок культури	1957	185 місць	2 / 1,25	2 гуртки
Студинський сільський будинок культури	1955	200 місць	4 / 3,25	5 гуртків
Об'єднанський сільський клуб	1955	200 місць	2 / 1,25	3 гуртки
Орлівський сільський будинок культури	1994	150 місць	4 / 3,5	6 гуртків
Печенюгівський сільський будинок культури	1984	200 місць	2 / 1,5	7 гуртків
Лизунівський сільський будинок культури	1984	350 місць	1 / 1	3 гуртки
Попівський сільський будинок культури		66 місць	3 / 1,5	3 гуртки
Смяцький сільський будинок культури	1990	260 місць	3 / 1,75	4 гуртки
Чайкинський сільський будинок культури	1994	150 місць	6 / 6	5 гуртків
Полюшкинський сільський клуб	1981	170 місць	3 / 2	1 гурток
Шептаківський сільський клуб	1980	60 місць	2 / 1,25	5 гуртків
Всього		7.673		123